

ARGIA

Apirila 24 - XLVI garren urtea 972 zenbakia 90 peza

**ATANO III, garai
guztietako
pelotaririk onena.**

**CANIGÒ. Prentsa
katalana hilzorian**

**E.M.K.-ko Patxi Iturriozekin
hizketan.**

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

Aste Santu iragan honetan amaitu du E.M.K.-k bere kongresoa. Hori dela merio Patxi Iturriozekin eginda-ko elkarrizketa dakargu 4. orrialdean. Hor ageri dira azken erabakiak. Hor zer egingo duten hemendik aurrera. Aspaldidanik genituen ARGIAra ekartzeko. Orain izan dugu aukera.

Hemen gaizki gabiltzala eta ihardu-ten gara behin eta berriro. Euskal Prentsa ez dagoela batere ondo e.a. Oraingo honetan herriz Catalunya- tik dator notizia. Han ere ez omen da hai-ze onik. Canigó aldizkaria ixtera era- man duen egoeraren gainean aritu gara here zuzendariarekin solasean.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.

Zuzendari kazetaria: Koldo San Ju- lian.

Donostiako Erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alva- rez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparaldean: Ladix Arrosagarai, Mi- kel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

NON-ZER

2. Aste-Giroa.
4. E.M.K.ko Patxi Iturriozekin hizketan.
8. Astaría.
10. Herriko Plaza.
12. Unibertso Harrigarria.
15. «Canigó»: Catalan prentsa heriotz bidean.
18. ATANO III.: Garai guztitako munduko pelotaririk onenarekin.
23. Irakurleak mintzo.
26. Ruper ez da Noruegako Errege.
28. Beñat Axeari: Kantatzea, erotik behar dugun gauza.
31. Azken Abentureroak.
33. Zinema.
35. Antzerkia.
38. Jo...Adarra
39. Bertsoak.
40. Azkenekoa.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpurua, Enrike Amonarriz (Jo... Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfonsito Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olsagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Muru- mendi», Joseba Sarrionandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Or- mazabal, Luis Otaegi.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

Azkoitin ere izan gara aste honetan. Han topatu dugu Marino Jauregi. ATANO III., izan dugun pelotaririk haundiena dudarik gabe. Bere gauza- txoak kontatu dizkigu. Bere mundu- txoa erakutsi. Goiz ederra pasa ge- nuen bai bere aldamenean kontu- kontari.

Kulturazko orrialdeetan denetatik piskat, nahiz eta aste honetan musika izan nabarmen gehien ikutu gaia. Ru- per-en diskari kritika. Urria-ko Beña- tekin elkarrizketa. Literatur zaleen- tzat, hor «Azken Abentureroak». Eta beti bezala Zinema eta Antzerkia.

D. L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA

Virgen del Carmen, Z/G
Ramonenea, behea
DONOSTIA-12

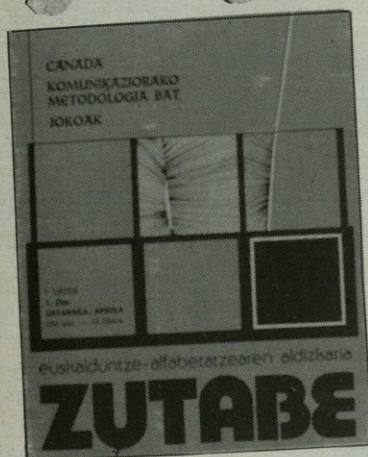
Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.
Plaza Lasala, 3. Donostia.

HARPIDE SARIA

Hego Euskal Herria	
Estatu Espainola	3.000 pta.
Ipar Euskal Herria	
Beste atzerriak	4.200 pta.
Airez	6.480 pta.
Ale bakarra	90 pta.

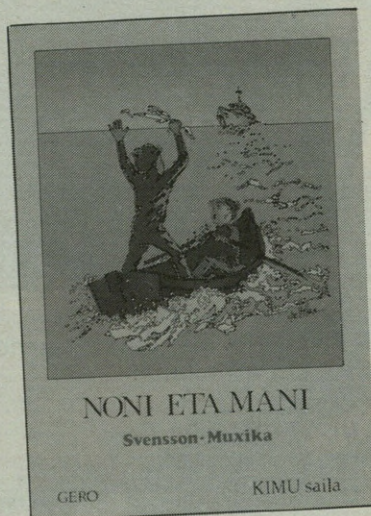
ASTE GIROA

ZUTABE. 1. urtea. 1. zenbakia. Urtarrila-Apirila. 134 orri. 350 pta.

Berri pozgarri bat jaso dugu delako ZUTABE hau eskuratutakoan. Izan ere euskal aldizkariak hain urri diren garai honetan berri bat sortzea ospatzekoa baita. Azalean dakarrenez, euskalduntze alfabetatzeaz arduratzen den aldizkaria da. Eta eskuarra denez, Euskal Herriaren euskalduntze —alfabetatzearen prozesuaren azterketan lagungarri litezkeen gaiak lantzen ditu, bereziki Euskal Herriak duen arazoaren antzeko arazoa duten herrietako hizkuntza bizikizunak azalduz. Honetarako Canadako Quebec-en frantsesak izandako gorakadaren xehetasunak eta arrazoiak. Hau horrela delarik, demografia, iraultza bake-tsua, unibertsitatea, elebiduntze programak, hizkuntza erakundeak eta bi pentsalarikin edukitako elkarriketak azaltzen dira. Esperientziak deitu sailean Bilboko Habeko kultur asetea, irakurgaiak lantzeko baliabide bat eta mintzamenaren lantzeko bideak datoz. Itzulpenak deiturikoan hizkuntza irakasbideak, komunikaziorako metodologia bat eta «El vasco de hoy» deritzan metodoa ditugu. Gure mundutxo sailean ere 8 puntu sartzen dituzte. Azkenik liburuak eta aldizkariak sailean euskal-

duntze prozesuan ezartzeko daudekeen bideei mesede haundia egin diezaieketen liburu berriak komentatzen dira.

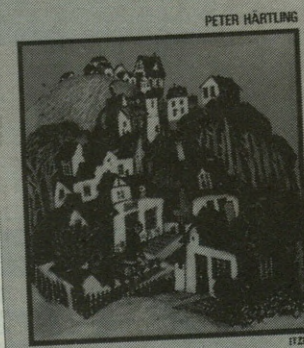
SVENSSON-MUXIKA.
NONI ETA MANI. Gero.
Kimu saila. 33. 94 hosto.
250 pta.

Garai zailagoak ziren bai, hainbeste euskal liburu beharrezko kaleratu zituen Kuliska Sortak hasera Plazido Muxika hiztegiile izandakoaren «Noni eta Mani» itzulpenarekin izan zuenean. Geroztik beste bi argitalpen gehiago izan ditu ipuin xarmagarri honek. Ipuina itsasoratzen diren bi anaia gazteen bizikizun lantzek osatzen dute. Svensson-ek idatzi zuen alemanez. Zalantzarik gabe, ipuinak dituen literatur balio ukaezinez gain, besterik ere bada, kristautasuna ere ederki goraltzen du egileak. Itzulpenari gagozkiola, bi haritatik tirako dugu. Batez hizkuntza, ez sotilegi eta ez baldarregi, garbi eta ulergarri baizik, euskaraz irakurtzeko ohiturarik ez duenak ere erraz ulertuko luke, eta hau demostratua dugu. Bestalde, ipuina gipuzkeraz agertu da, garai batean bezala. Izan ere, Muxikaren baimenik gabe ez da zilegi berak egindako

lana nola edo hala eraldatzea. Marrazkiak ere bere hartan utzi dituzte. Atzekaldean dioten bezala «Gaztetxoentzat batez ere oso egokiak».

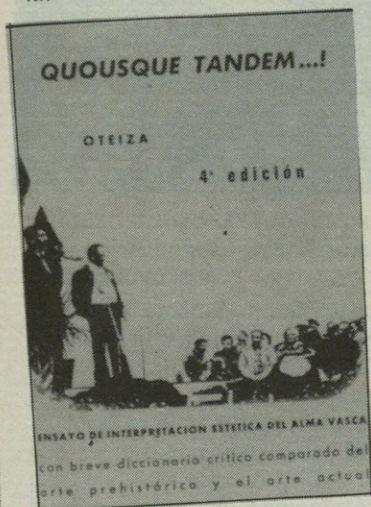
Txirbel

PETER HARTLING.
TXIRBEL. ITZUL SAILA. 25. Elkar. 82 hosto. 280 pta.

Xabier Gartziak itzuli du Peter Hartling alemandarrak sortutako ipuina. Delako Txirbel horrek, txikitán, erditzerakoan, amaren sabeletik irteterakoan, mina hartu zuen kurrika batzuren bidez burutik tiraka hasi zitzaizkionean. Geroztik burutik ez dago osasano eta horregatik umezurtzegira bidaltzen dute etxekeok. Hemen bere bizilagunak bere benetako izaeraz konturatzen dira eta ez diote inolako laguntasunik eskaintzen. Ondorioz umea gero eta okerragoa eta zenbaitetan buru-

komin astunak jasaten ditu ere. Abenturarik ere ez zaio falta; ihes egindakoan ardiak lehoitzat jotzen ditu, elizan iskanbila txiki bat sortzen du, neska batek bere aurka azpilana egiten du eta horrelako beste zenbait. Euskararen aldetik erraza da ipuina noski, baina guri ez zaigu ipuina gehiegi gustatu, mingotsa da bai, eta haurtzaindegietako umeen arazo larriak garbi azaltzen ditu, bakardadea, laguntasunik eza, gaisotasunak e.a., baina irreala gertatzen denaz gainera, erritmurik gabea da makala.

OTEIZA. QUOUSQUE TANDEM...! 4. argitalpena. Hordago. 1100 pta.

4.000 alea atera ditu Hordagok oraingo honetan. Liburu hau zaharra da eta zuetako askok ezaguna izango duzue, euskal ari-maren estetikaren interpretazioa eman nahi izan zuen Oteizak aldi hartan. Guk ez dugu ezertxo ere esango, Mitxelenak Egan-en atera zuen irazkin bateko zati bat jarri besterik, izan ere Oteizarekin garaikide den Mitxelenak zer esanik guk baino gehiago izango baitu: «Profeten antzera, badu Oteizak ere garra eta etorria, badu deadarka oportune et importune mintza-

tzeko deia. Eztio ajolakabekeriaren pake gozoan bizi denari pake gozorik nai eta pakearen —besteak beste— jabe direnek eztiote berari ere barkatuko Gerra bada-kar, gerra gorria izango du berak ere. Esan dezadan, bada, aurrera jo baiño leen, biziro gogoko dudala Oteiza eta Oteiza-ren jokabidea. Orrelako akullutzailleren baten premian geunden, gure buruari ederretsiz lizunduko ezpagañan. Aruntzago, gorago, bulkatu nai ginduzke, eta bultzada gogorren bearrean gera lozorrotik irten eta norabait mugitzeko. Argi eta garbi mintzatzea —gerta ala gerta— zer dan ere erakusten digu eta ezta ori irakaspen makala izkuntza gogoetan estalki biurtu dugun frankorentzat».

ASKATASUN GARRATZA. UXOLA. ANTZER-TI. Eusko Jaurlaritza. 56. alea. 200 pta. 64 hosto.

40 antzerki ditu idatziak espetxean hainbestetan egondako idazle abertzale honek. Hauetan bat «Askatasun Garratza» deritzana duzue. Guk irakurri behintzat irakurri dugu. Uxolak berak bere antzerkiak atzerakoiak eta gaurkotasun-izpirik gabeak direla esan ohi dela badaki, egiten zaion elkarrizketan agertzen denez. Guk antzerki hau irakurri ondoren ezin esan dezakegu besterik. Exkaxa da gaiaren aldetik, benetan irreala, agian prestatuegia, gizarte balio zehatz eta jakin batzu azaltzen dira, guztitan bezala, baina hemen nabarmenegi. Erabiltzen den hizkuntza artifizialegia iruditu zaigu, ez euskara txarra delako, estiloa erretorikoegia delako baizik, gaur egun horrelako baten aurrean aspertu eta nekatu egingo litzateke ikuslea.

Zenbaiten antzez teknika landu behar luke egileak, askotan benetan artifiziala geratzen bait zaio zenbait pertsonairen elkar ala bakarrizketa. Ezer aipagarri-rik ez beraz, ez teknika aldetik eta ez gaiaren aldetik. Halaz ere guk hemen komentatu duguna ez da antzerkia bera izan, gioia baizik.

MUSIKA

Egun hauetan Donostiako XVIII. Jazzaldiak prestatu duen egitarauaren berri izan dugu.

Uztailaren 20-tik 24 bitartean arituko gara jazzaleok handik eta hemendik musika hau entzuten, filme, hitzaldi eta kontzertutan.

Ohizko txapelketak alde batetara utzirik, eta azken unean ez badute aldatzen, hona hemen bertan parte hartuko duten musikalaria: Jan Garbareck (Keith Jarret-en saxojolea), free estiloaren ordezkaria den Archie Shepp, V.S.O.P. kintettoa (Herbie Hancock, Mc Coy Tyner-ekin baxua jo izan duen Ron Carter, Tony Williams, eta Marsalis anaiak), Panama Francis eta bere Savoy Sultans Orkesta, Freddie Hubbard tronpetaria, iaz entzun genuen Akiyashiren senarra den Lew Tabackin, Joanne Brackeen, Bill Evans-en baxua zen Eddie Gomez eta Billy Hart.

Benetan, egitaraua txit polita da, (orain dela gutxi entzun genuen Freddie Hubbard alde batetara utzirik) beste denak berri-urik azaltzen zaizkigula kontutan hartzen badugu.

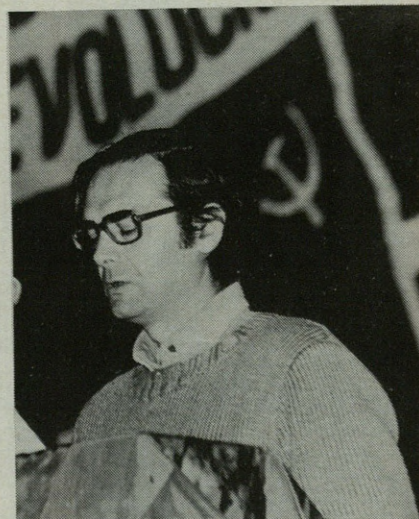
Gainera musikolari horien modernismoa Panama Francis (1918) bateriaren swing-ez konpensatuko da.

Arazo ekonomikoak konpontzen badira, Jazzaldi eder bat entzun ahal izanen dugula ziur gaude.

Patxi Iturriozekin beren kongresuaz

Independentzia, ezker abertzalearen baloraketa positiboa, MCErengandik bereiztea... Interesgarriak dirudite EMK alderdiaren azken kongresuan eztabaidatu eta erabakitako hainbat puntuk. Patxi Iturriozengana jo dugu. Kongresurako ere gonbidaturik geunden... baina mozolook Parisko Saint Denis aldean pasiatzeko gogo gehiago.

Patxi Komite Nazionalekoa izan da, eta da oraindik ere, probisionalki, herria izendatu artean. «Iritziok neureak direla esazue beraz». Euskaraz poliki moldatzen da; hala ere euskaldunherria dela, ikasten jarraitzen duela eta elkarrizketa hau konpondu behar izan dugula guk hemen idaztea nahi du. Lasai, Patxi. Zurea haino dezentez gehiago zuzendutakoak atera ditugula, itzuliak aparte.

EMK: URRATS BAT EZKER ABERTZALEARENGANANTZ

L. BASTIDA
I. ZUBIONDO

ARGIA.— EMKko Komite Nazionalaren txostenak duen sarreraren bildur bat ikustea iruditu zaigu: alderdi barruko ezherdintasun eta zatiketek sortutako tentsioak eragindako ardura.

PATXI ITURRIOZ.— Bildurra ez. Baina aurtengoa izan da alderdi barruan tendentziak sortu diren lehenengo aldia. Bat egina zegoen, eta alternatiba bat aurkeztu zioten Komite Nazionalaren ponentziari. Zein puntutan ez zeuden ados tendentziakoak? Puntu batean erresumi daiteke. Guk proposatu genuen, eta Kongresuak onartu zuen gero, EMKk MCEtik alde egitea, independente

bihurtzea. Horretan ez zeuden ados tendentziakoak.

A.— *Esplika iezaguzu bereizte hori zergatik egin duzuen.*

P.I.— Hasteko gauza bat: ez dugu uste MCEn arazorik izan dugunik gure politika Euskadin aurrera eramateko. Baina argi dago iraultzaren kanpoan zelako mesfidantzak daudden partidu estatualisten aurrean. Gure politika inguru horretan borrokan jarraitzea nahi badugu, urrats hori beharrezkoa zela pentsatu dugu. Beste mundu horrekin harreman hobe eta sendoagoak edukitzeko.

EMK, beraz, alderdi independente bat da, baina ez dugu esaten MCEren ezer jakin nahi ez dugunik. Gure politika, dena dela, beti izan da oso independente, eta guk hemen onartutako erabakiak aurrera eramateko ez dugu kezkarik izan; baina beste harreman batzuk ditugu hemendik aurrera.

Erabaki hau ordea, oraindik ez dago firme. MCEren kongresuari egin diogu proposamen hori. Gauzak ongi egin nahi ditugu, pausu hori MCEren laguntzaz emanaz. Udazkenean izango den kongresuan MCEko

ordezkari gehienek beren baietza emango diotela uste dugu gure proposamenari.

A.— Urrats hau, beraz, aukera tak-tiko bat bezala ematen duzue, zuen konfiguraketa estrategikoa ez da aldatzen.

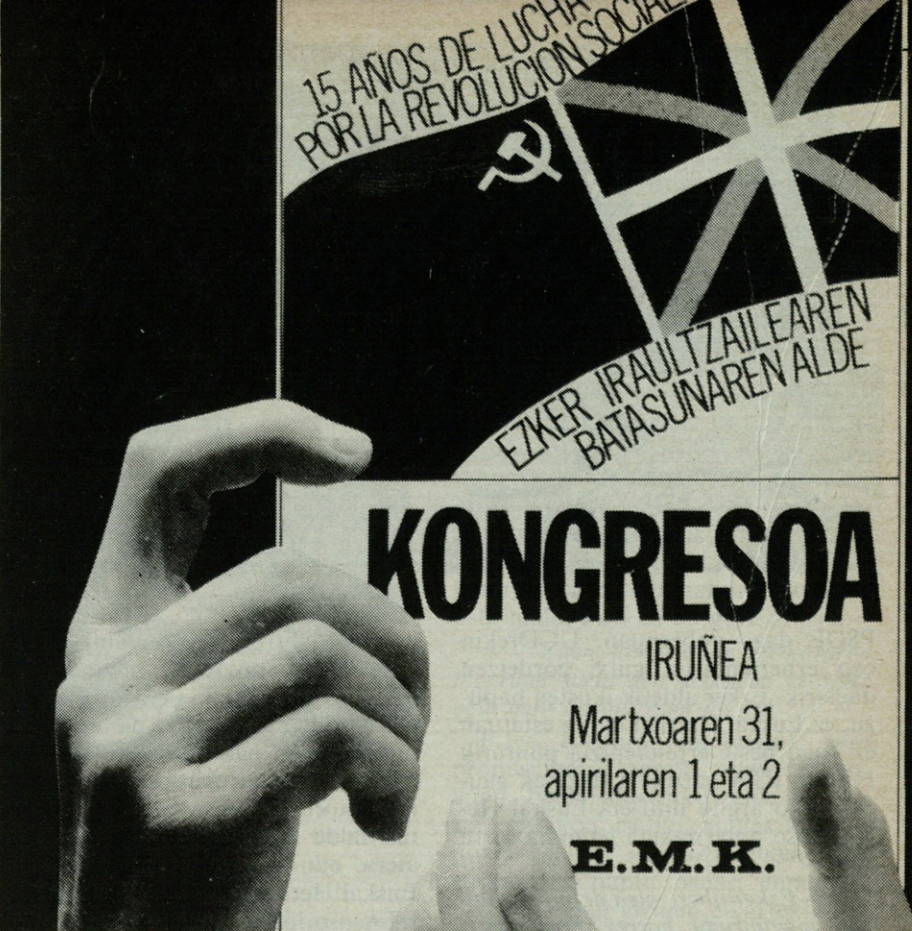
P.I.— Ba egia esateko ez. Hemen ere beste puntu bat sortzen da: iraultzaren markoa. Hau oso luzarorako hitz egitea da, baina iraultza ematen bada gure ustez posibilitate gehiago daude estatu osoaren mailan gerta dadin Euskadin baino, burjesiaren konfigurazioa ikusten badugu, geografikoki dugun kokapena... Beste aldetik ordea ikusten dugu zelako egoera ezberdina dagoen Euskal Herrian, eta hori ere kontuan hartu behar dugu gure urratsa ematerakoan, hemengo beste inar iraultzaileekin batzeko edo gutxienez horiekiko gure harremanak hobetzeko. Gaurko egoerari erantzuteko ematen dugu pauso hori.

Jakina, gero hasten bagara eztabaidatzen eta aztertzen iraultza zein mailatan izango den posible, estatu mailan ala Euskal Herrian, ez dugu aterik isten; baina abstraktu mailan estatuan izango dela iruditzen zaigu, ehunetik ehuneko ziurtasunez esan ezin badugu ere.

Horrek ez du esan nahi ordea gure urrats hau oso garbia eta konprometitua ez denik. Bere ondorio guztiekin ematen dugu. MCErekin hemendik aurrera izango ditugun harremanak «de tú a tú» izango dira. Baina ez gara elkarren ezezagun. Oso politika berdina daramagu hemen eta estatu osoan. Eta elkartasun horretan jarraitzea nahi dugu, denontzako mesedegarri delako. Ez digu mugarik ezartzen, eta Euskal Herriak daraman burruka estatu mailan zabaltzea oso mesedegarria da.

A.— Lehen aipatu diguzun beste tendentzia horren eta zuen arteko bereizketa bakarra hori al zen, MCEren-gandik aldentzea?

P.I.— Hori zen kakoa. Gero ba-zuden bi ondorio puntu horrekin lotuak. Batetik, guk HBz eta ETAz egiten dugun analisia oso aldekoa eta edertzailea zela esaten zuten, eta mundu horren atzetik gindoazelatedo, horrek partiduarentzat desegitea ere suposatuko lukeelarik. Zer esan honetaz? Komite Nazionalak puntu honetaz egiten duen analisia ez da gauza berria, azken bi edo hiru urteotan eraman dugun politika bildu dugu. Jakina, eraman dugun linea

«Iraultza egiten bada, posibilitate gehiago daude estatu mailan hori gerta dadin Euskal Herri mailan baino».

kongresuan eztabaidatu eta onartzea nahi genuen, eta hala gertatu da, eta gehiengo haundiz gainera. Tendentziakoek ordea esaten genuena gehiegizkoa zela zioten.

A.— Zer esaten zenuten bada?

P.I.— Bi hitzetan esateko: ezkerrekoak bagara eta iraultzaren alde bagaude, nazionalismo iraultzaile edo ezker abertzalearekin ditugun harremanak aldatu eta beste erlazio berri bat sortzen ez badugu, hemen ez dago ezer egiterik. Ezkerreko alderdi garenez geroz, mundu horrekin beste harremanak eta konfidantza bat sortzeko beharra dugu. Eta mundu horrentzat ere egokia da gure ustez EMKrekin harremanak izatea, eta, bueno, behar bada zerbait ere ikasi daiteke.

Baina orain artean mundu horren eta EMKren artean dauden harremanak oso txarrak dira, otzak eta urrutiratuak. Gure aldetik behintzat ahal dugun guztia egin behar dugu alda-

tzeko.

A.— Nola zehaztuko zenuke ezker abertzaleaz egiten duzuen balorapena? Hori behintzat aldatu da zuen aldetik.

P.I.— Aldaketa hau dena dela ez da oraingoa, hiru urteotan datorrena da. HB, ETA eta mundu horretan aspektu positibo gehiago ikusten dugu. Nolako iraultza sortu den hor erreformaren aurka, eta ze perspektiba sortzen dituzten hemengo erreformazaleen aurka. Ideologia mailan bai, baina politika mailan ez dugu uste gure eta horien artean diferentzia haundirik dagoenik. Lehen gauza negatibo gehiago ikusten genizkien. Beren eskusibismoaren beldur haundia genuen lehen, baina gero eta gutxiago jotzen dute hortik eta beren paper iraultzailea nahiko argi dagoela ikusten dugu.

A.— Zer aldatu da bada urteotan?

P.I.— Nahikoa aldatu dira. Ikusi alde batetik nola ari diren jokatzeko Euskadiko beste indarrak, gero eta gehiago instituzionalismoaren eta erreformaren alde. Orain urte batzuk EE ez zegoen gaur egun dagoen posizioan esate baterako...

A.— Zuek EETik alde egin zenuten garaietatik?

P.I.— Garai hartatik bai. Lehen bazegoen nondik joko zuen ez genekien hainbat datu. Eta estatu mailan ere berdin; orain orduan ez bezala

PSOE dago gobernuan, UCDeekin oso ezberdintasun gutxi gordetzen duelarik. Ezker aldetik ikusten baduzu, ez Euskal Herrian eta ez estatuan ez dago beste erreferentzia punturik HB eta ETA baizik. Aldaketak gauzak asko argitu ditu eta Euskal Herrian oso polarizaketa haundia sortu da.

A.— Ezker abertzalea definitzen dugun mugimendu horrek erreferentzia bat ETAn dauka, borroka armatua onartzean. Zuek borroka armatuari kritika dextente egin izan diozue. Nola zehazten duzue gaur egungo ikuspegia?

P.I.— Hori gure ponentzian ere ikuitzen dugu. Egia da lehen orain baino aspektu kritikagarri gehiago ikusten genizkiola. Baina gero konturatu gara bide onetik ez genbiltzela, eta ETak daraman borroka oso aspektu positiboak dituela. Hori, ez-kertiar bazara, kontuan hartu behar duzu eta sinzeroki autokritikatuz esan behar da. HB sortzean ETak izan duen garrantzia badakigu, nik behintzat ez nuke ulertuko HB ETarik gabe. Autokritika hau ordea ez da gaurkoa, eta gure jokabidea aldatu genuen aspalditxo.

A.— Betidanik polemizatu da ezker iraultzailean biolentzia elitista, biolentzia insurrekzionala,... Nola ikusten da gaur egun, ia-ia European gaude-nean?

P.I.— Kritika bat egiten diogu hala ere ezker abertzaleari: militarismoarena. Oso supeditaturik dago dena borroka armatuari, eta hau ez da oso ona. Mendebal Europari begiratzen badiozu, hori esango dizute HBkoek ere, ETak ez dauka erreferentziarik, hori egia da. Bakearen alde sortzen ari dena kenduaz, ez duzu ezkerrik ia European Ez dakit hemen zehazki iraultza nola egingo

den, edo aurrerapenak. Baina ETak ongi jakin du nola sortu indar haundi bat nazio arazoarekin eta borroka armatuarekin, eta hori ez da bihar galduko. Arazo nazionalarekin eta borroka harmatuarekin sortu den dinamika hori ikastekoa da. Beste lekue-tan talde armatuak ez dira aurrera atera, eta baztertuak ere izan dira. Euskal Herrian, eta hau ez da berria, ETA oso lotua dago herriarekin.

«Gaur egun HB, ETA eta mundu horretan alde positibo gehiago ikusten dugu».

Jakina, zer gertatzen da borroka harmatuarekin? Hasieran oso minoritarioa izango da. Gero ikusiko da esaten zuena egia den ala ez, bere eraginak erakutsiko digu joera zuzena zuten eta arrazoiz egin duten borroka ala ez. Hemen ETak arrazoi zuela erakutsi du. Egoera nazionala oso txarra zen, eta horrek borroka harmatuaren alde jokatu du.

A.— Ezker abertzalea aipatu diguzu. Lehen bereizketa garbia ikusten zen ezker abertzalearen eta estatalista deituaren artean. Orain mugak difuminatuagoak ote dauden dirudi. Nola ikusten duzue zuek?

P.I.— Ezker abertzalea definitzeko dago. Baina gaur egun ezker abertzale-tzat jotzen dena HBren inguruan dabilen mugimendua da. Lehen baze-goen beste adar bat, EE; baina daraman jokabidea ikusten duzue, eta izatekotan ezker abertzale erreformista deitu beharko genioke. Baina ezker abertzaleaz ari naizenean beste mundu hartaz ari naiz. Zer gelditzen da hortik at? EMK bezalako talde txikiak. Horregatik ari gara ematen

urratsak batzeko eta historian zehar sortu diren mesfidantzak eta arazoak baztertu eta harremanak aurrera ateratzeko. LKI litzateke beste talde bat hor sartzeko.

A.— Batasun horretarako bidean, hala ere, abaertzaletasunak, «abertzale» hitzak izan du klabea, espainolismoaren eta abertzaleen arteko borroka hartan...

P.I.— ... gaur egun hori gero eta gutxiago erabiltzen den arren...

«Gu abertzale sentitzen gara. Ideologiaz ez gara sabinianoak, materialistak gara».

A.— ... ia ez da erabiltzen, ez, eta erabiltzen denean PSOEn edo txobinismo espainolaren aurka erabiltzen da gehienbat eta ez estatu mailako alternatibak aurkezten dituztenak izendatzeko. Baina «abertzale» definizio horrek sortzen du arazoa. Zuek abertzale jotzen al duzue zuen burua?

P.I.— Guk bai. Orain, zer da abertzale izatea, independentziaren alde izatea edo...? KAS alternatibako puntuekin ia-ia guztiz ados gaude, ez dakit hori neurri bat izango den abertzale patentea emateko. Gu abertzale sentitzen gara, politika mailan eta baita helburuenean ere. Ideologia aldetik ez gara batere sabinianoak, gu materialistak gara. Baina abertzale izena emateko beste puntu batzuei begiratu behar zaie, ez sabiniano izateari: zelako helburuak dituzun, nolako borroka daramazun, ze politika duzun hartara iristeko,... Alde horretatik abertzale asko daude, iraultzaileak, oso epelak, deskafeinatuak,...

A.— HB eta abarrez ari zarenean «nacionalismo radical» asko aipatzen duzue.

P.I.— Oso zailak dira definitzeko izen horiek, gauza haundiak bait dira. «Nacionalismo radical», «nacionalismo revolucionario», «ezker abertzalea» esaten dugu...

A.— Horien ezaugarri gisa «nazionalismoa» ezarritik eta zuena berriz «iralutzailetasuna».

P.I.— Egia da erreforma garaian Euskal Herrian borrokarik gogorre-na eraman dutenak abertzaleak izan direla, eta horrek inpronta bat ematen dio politika osoari. Eta, bueno, guk egiten dugun autokritikan hori

ere esaten dugu: behar bada arazo nazionalaren alde jokatu dugun politika ez da izan nahiko abertzale edo «patriota». Zaila da esatea. Baina bada gauza bat jakina: HB eta mundu hori abertzalea da batez ere, eta iraultzailea; orain, indar faktiko armatu hori ez balego beste gauza izango litzateke.

A.— Zuen kongresuaren ondoren kalean gehienik entzun dena zera izan da, «hi!, EMKkoek independentzia onartu dutela!».

P.I.— Tendentziarengandik bereizten gintuen hirugarren puntua horixe zen. Guk erabaki duguna hau da: gaurko egunean guk onar ditzakegula independentziaren aldeko kontsignak. Orain arte, alderdi bezala, ez ditugu eman independentziaren aldeko oihu eta garraiak edo gure kontsignen artean sartu manifestaldietan eta. Orain esaten dugu, aldiz, pauso hori ere eman behar dela. Zer dela eta? Kontsigna horietan ikusten genituen alderdi ezkorrak desagertu egin direlako. Gaurko estatuaren aurkako kontsignarik radikalena hau da, eta gu ez gaude burjesiaren estatu honen alde. Eta kongresua kontsigna independentisten alde atera da.

A.— Ze alde dago kontsigna independentistak onartzearen eta independentista izatearen artean?

P.I.— Guk hori errelatibizatu egiten dugu. Lehen ere esan dizuet gure ustez iraultza estatu mailan egiteko posibilitate gehiago dagoela. Bestalde Euskal Herriaren askatasuna eskatzen dugu. Baina ez dugu uste hori lortzeko euskal estatu independente bat egin beharrik dagoenik. Alderari

tzizkorik ere ez dugu esaten. Askatasun horretarako behar bada estatu independente bat sortu beharko dugu edo behar bada estatuko beste iraultzaileekin konfederakunde bat egin. Ez dugu esaten askatasunaren formula zein izan behar duen, hau izango da, ez; ez gaude ez ados eta ez aurka.

«Gu autodeterminazioaren alde gaude. Aldez aurretik ez gaude independentziaren ez alde eta ez aurka».

Gu autodeterminazio eskubidearen alde gaude, eta horrek, jakina, une batean Euskal Herria independente izatea eskatzen du.

A.— Batzutan, dena dela, badirudi zenbait hitzen susmoa ote dagoen edo hitzei atzetik mesfidantza aurkitzen zaiela edo...

P.I.— Badakizu zer gertatzen den? Guk Euskal Herriko eta Espainiako egoeren artean ze ezberdintasun dauken ikusten dugu, baina bien arteko loturak ere ikusten ditugu, interdependentziak, eta ez bakarrik estatuegatik: historiagatik, harremanengatik, erlazio komertzialengatik,... Horregatik ez dugu ikusten gaur egun euskal estatu independente baten alde jartzea, ez aurka ere. Ikusten duzue gure jarrera ez dela «txuria ala beltza», arazo batzuk ikusten ditugu jarrera batzuk hartzeko. Behar bada hau trantsitorio izanen da, ez dakit,

eta hemendik urte batzuetara jarrera bat ala bestea hartu beharko dugu.

A.— KASeko jendearengana hurbiltzeko puntuak dira beraz zuek hartu dituzuen erabaki zenbait. KASen sartzeko zuen nahia?

P.I.— Beste kanpo horrekin, haundia den horrekin, gure harremanak hobetzeko ematen ditugu urrats hauek. Baina ez naiz oso optimista, ez dut uste gure arteko harremanak automatikoki hobetuko direnik eta erabat. Baina gure aldetik eman behar genituen pausoak eman ditugu. Beste kanpoak ez badu ikusten edo ez badu onartzen, edo nahikoa ez direla uste badu, hori ez da gure arazoa.

A.— Zuen kongresuan euskararen inguruan sortu den debateaz ere hitz egin nahi duzula esan diguzu.

P.I.— Komite Nazionalak bere proposamena agertu zuen ponentzian, baina alderdiko talde bati ez zaio nahikoa irudit. Hauek kontraponentzia bat aurkeztu zuten, edo euskararen puntu osoari enmienda bat. Hitz egin genuen elkarrekin eta honetan jarri ginen ados: bai haiek eta bai guk euskararen puntua kongresu honetatik aterako genuela eta urte bete barru alderdiak euskarari buruz konferentzia bat egin dezala.

Guk gure 57. puntuan hizkuntzaren arazoaren aurrean erizpide batzuk zehazten genituen, eta nahiko aurreratuak nire ustez. Besteek bialdu zuten enmienda hori gure ustez nahiko abstrakto gelditzen zen, formulaziotan. «El euskara es la lengua nacional» onartu behar du alderdiak. Ni hasieran ez nago ez alde ez aurka. Zer esan nahi duen behar dugu ikusi. Hori monolinguismoaren alde bada ni ez nago ados. Gainera oso eztabaida antzua litzateke. Alde uzten dugu monolinguismoa edo bakoitzak zer nahi duen euskararekin, ez da hori kongresuan eztabaidatu behar dena; baizik gaurko egoeratik aurrera begiratuaz ze arau eta erizpide proposatzen ditugun.

AEKri buruz, EHEi buruz, irakas-kuntzaren alorrean eta zer pentsatzen dugun erabaki dugu kongresuan; baina oso arazo zehatzetan. Euskararen normalkuntzarako guk erizpide bat azaldu genuen, behar bada jeneral samarra behar bada, bai. Baina guztiauk hemendik urtebeterako uzten ditugu. Eta orduan ikusiko dugu beste taldearen eta gure artean ze ezberdintasun dagoen, baldin badago, orain artekoak gehienbat baieztapen oso orokorrak bait dira.

JAINKORENA DA MUNDUA

J.I. BASTERRETxea

Hiru kolpeak eman zituen aitak atean zabal ziezaioten hogeita hamalau zentimetrotako mailuaz, zeina metale preziosez egina bait zegoen. Eta zeruetako atea mogitzen hasi zen aita botylak bereak esan zitzaizkion:

—Anaia-arrebok: —esan zuen—konberti zaitezte. Alda ezazue zuen bizitza. Atea ireki da, eta santutasunak Zeruetatik jeitsi du.

Bitartean, orain hiru urte amerikarren Ameriketara suertatutako tiroketa baten ondoren ezagutu ziren orroek aterainotu ziren aita botyla izutu eta desorraztuz.

—Zer duket hori? —galdetu zion atezain automatikoari— kontesta iezadak tresnatzarra! kontesta!

Eta On Keparen ordezko automatikoak, nola Edurne Zuriren amaordeari ohizko ispiluak egiten, erantzuna eman zion:

—Zeu zara, aita esterila, munduan legokeen atezabaltzailerik poloniarrena.

—Zer arraiio diostak!... Barka... Konbert'adi mon amour... (Zertan nabil? —galdetu zion baitari mailua poltsikoan sartuz— Zertan nabil ni gero! —errepika—)... Ez diat hori galdetu nahi izan santutasunaren erakusle haizen horri. Zer dut, bada, orroek eta xalaparta hori? Zer dut bada, lagun, zarata handi hori, zeinak nire gona zuriak dardar jartzen bait dizkit?

Baina, zeruzain automatikoak ez zion aurretik emandako erantzunaz apartekorik esan. Honelaxe mintzatu zitzaion:

—Zeu zera, gonadun aita, munduan legokeen atezabaltzailerik poloniarrena. Vip. Zeu zara, aita esterila, munduan legokeen atezabaltzailerik poloniarrena. Vip-vip. Zeu zara, aita botyla, munduan legokeen atezabaltzailerik...

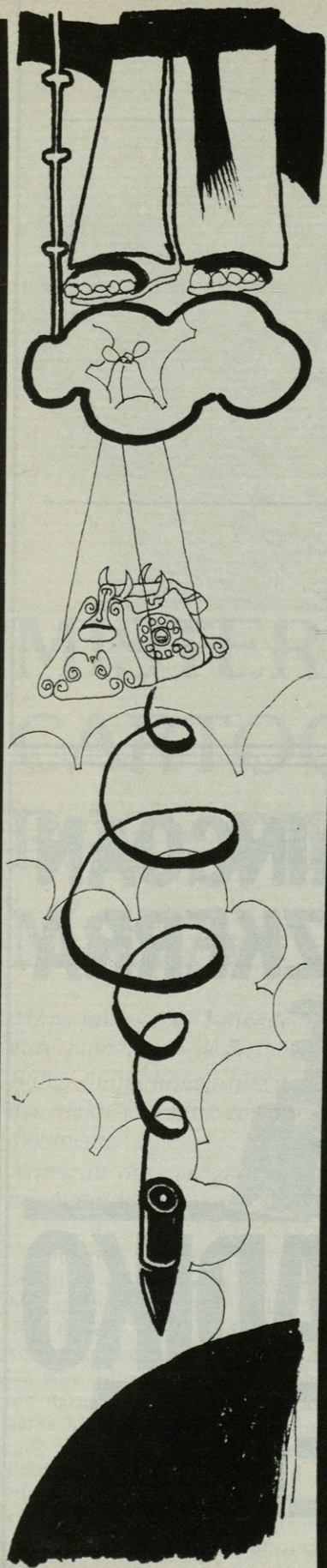
—Utikan! —esan zuen botyla gonadunak gurutzea atezain automatikoaren kontestagailu aurrean jarriz— Vade retro tresnatzarra! Konbert'adi!

Orroek, berriz, nagusitu. Ameriketatik etorriak ziren. Aitylak, mailua zuen eskuan hartu, tresnatzarrari beste hiru kolpe eman zizkion ahapeka zera ziotsolarik:

—E!... Hi, zer da, baina, hau? Ez diatorrek misalean eta galdurik nauk.

Bitartean, ateburutik, odoltantak hasi ziren erortzen mailudunaren aurrean putzu gorri-gorria sortuz, usain kerra odol isurtzeak zekarrena.

Jendearen arrapalada entzun zuen aitak. Tiro hotsak geroz eta entzungarriago. Ateburuan sortutako bidaiari odoleztatuaren abestia, haizkorrien aurka jo ondoren, geroz eta gardenago ateratzen zelarik, ozenago hurbiltzen zitzaion hirukolpe emaleari. Hadieran ezin zukeen interpreta-

zio egokirik aurki, baina azkene-
rantz, bolbora usaineko abesti bi-
daiariak entzumen zabal arazi zion:

«Sotana azpian duzu, laguna,
herdoilak jana dardoa,
eta zeure konbertsio lana
ogiarekin ardoa.

Bedi hau zuretzat sauna.
Kanbia ezazu margoa,
ez zaitez izan, ba, mailuduna
horrenbesteko lerdoa»

Txalo beroak hartu zituen koplak,
baina botyla-man honek ez zuen deus
ulertu, eta kantaldia sakrilegioa bes-
terik ez zela aldafrikatzean, jantzi-
gonak urratu zituen ateari begira,
hauxe esanik:

—Halako putasemeok! Aurten, eta
niri dagokidanez, ez duzue, bada,
Urte Sainduak zabaltzen dituen in-
dulgentziaren barkamenik zuengana-
tuko! Zer demontre da Aita Saindu-
aren aurrera oihuka eta txaloka ager-
tzea? Ez ote zarete gogoratzen Nika-
raguan egin zidatenaz?

Artzapezpiku Romeroren odol
tantez ez zioten ezelako kasurik egin
gotyla jaunari, eta berriz ekin zerau-
koten koplari inguruan ziren gehien-
tsuen barre-algaradak sano bizkor-
tuz. Azkenean, eta zazpi urte direla
benediktino Franzonik orduko aita-
sainduari egin salaketa ber-berak en-
tzun ahal izan ziren ozen eta garden-
ki, Botylak, bitartean, mailukadaka
ziharduen atearen kontra zabal zie-
zaioten.

—Jainkorena da mundua —bene-
diktinar esaldia entzuten zen nonahi-
Mundua Jainkorena da... Eman die-
zaiogun Jainkori berez, sal ditzala
Elizak ondasunak oro pobreen alde-
ko. Ierarkiaren lorategi eta jauregiak
parkerik ezagutzen ez dituen hau-
rrentzat... Jainkorena da mundua!

Eta horrelaxe jarraitu zuten Giova-
ni Franzonik zazpi urte direla esani-
ko berbok, gora eta behera, atzera
eta aurrera, inguru-minguruka, erro-
matar eta erromaratu buruen gaine-
tik eta aitasainduaren mailuaren az-
pitik. Hitzok, artzapezpiku Romerori
emaniko tiro hotsekin nahastu ziren,
eta ateburuko odol isurtzeak berean
jarraitzen zuen. Botylaren gona zu-
ria, jadanik, gorriturik aurkitzen zen,
eta hark koloreak min ezin handia-
goa ematen ziolarik, erropak urratu,
mailua eskubian horatu, eta oihuka,
hau guztiau sakrilegio ezin handia-
goa zela esanez, erropak oro kendu
zituen lepotik larrugorritan jarri-
rik. Une berean, lehengo koplari ekiten
zioten dinteletik erortzen tantez:

«Sotana azpian duzu, leguna,/her-
doilak jana dardoa...»

Gauzak horrela, Martin Luterok
indulgentzien aurka esanikoak jabetu
ziren erromesen aireaz, espazioaz,
kontatu nahi eta beharraz. Honelaxe
mintzatu zitzaion:

—Ai, konpetidore botyla! Berriro
hakust tximinokeriak egiten atesain-
duaren aurrean, atezain automati-
koarekin hitz egiteko gai ez haizela.
Errenoba hadi, motel, Trentoko
Kontzilioa bukatu zuan, enteratu al
hintzen?

—Utikan Satanas! —erantzun zion
mailudunak— Ez haut ikusten, baina
hemendik habil. Bade retro, protes-
tante alua! Konbert'adi Jainkoren
Erreinutiko atzerriaratuori, konbert'a-
di baldin inpernuko sukarrak heure
potroetan sentitu nahi ez badituk!

—Betiko esaldi leloetan habil lerdo
botyla. Sar hitzak indulgentziak zere-
tik, ez dizkiagu behar eta.

Hau guztiau esanik, errebolta ezin
beroago sortu zen. Gero, berehala
esango nizuke lagun ixiltasunaren
hots hotza nabari-nabaria zen hego
haizearen izaera sargoritsuan.

Azkenean, eta erreboltek luze irau-
ten ez dutenez gero, giroa sano lasai-
tu zen. Aita botylak mailua birrartu,
beste hiru kolpe eman atesainduari,
zeina zabal-zabalean ireki bait zen,
Hitza hartu aitasainduak, eta hauxe
esan:

—Zabaldtu zaigu Zeruetako atea.
Konberti zaitezte. Indulgentziak oro
gurekin ditugu. Konberti zaitezte In-
pernuetako garrak ezagutu nahi ez
badituzue.

Eta, jendea belaunikatu zen, eta
ixiltasuna jabetu zen San Pablo, San
Pedro eta Santa Maria tenploetako
atesainduen aurrean emaniko erre-
bultaz geroakoaz...

—Honek protestante eta txiroen al-
deko fededunok —esan zion aita eta
sainduak Pol-Mar-Zirkus artzapezpi-
kuari— muntaia hausi gura izan digu-
te. Eskerrak Jainkoa gure aldeko du-
gun, bestela Ambrosiano Bankuan
izan dugun kiebrak pagatzeko utzi
dugun miloi kopuru guztia ordaintze-
ko, kolekta ezin aproposago den
Urte Saindu antolatut berri hau piku-
tara joateko arriskutan bait zegoen.

—Eman diezaizkiogun eskerrak
Jainkori. —erantzun Pol-Mar-Zirkus
artzapezpikuak.

—Diemaizkiogun —esan aitak.

—Amen —Ruiz Mateos erle-gizo-
nak.

HARPIDETZA

Izen deiturak

Helbidea

Herria Tlf.

Adina Lanbidea

Ordainketa era: Banketxe edo Aurrezki Kutxa bitartez

Kontu Korrontearen zenbakia

Sukurtsala (Ordezkaritza)

☐ Aleka ordaindu nahi dut.

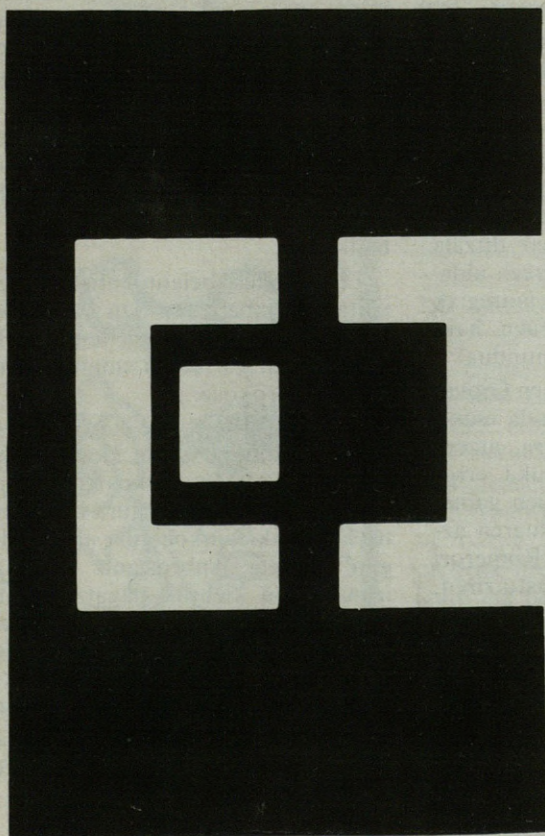
☐ Urtekoa ordaindu nahi dut.

Eguna

(Sinadura)

ISILIK

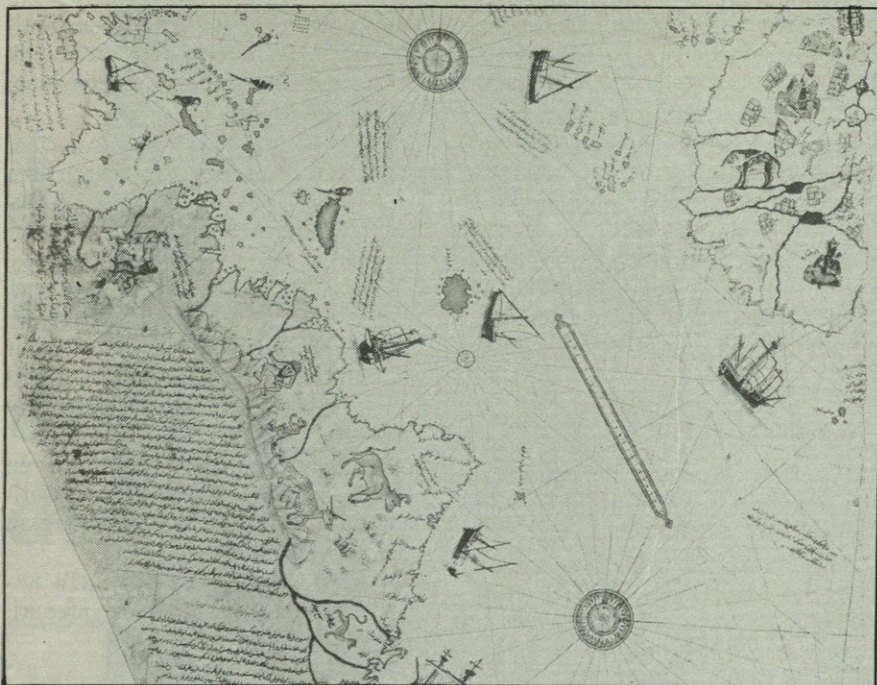
Plaza Amezketak, 12 - 8.a F
DONOSTIA

ORAINGOAN EZKERRA

ZURE BOTOA

EUSKADIKO EZKERRA

MISTERIO CARTOGRAFICO BAT: PIRI REIS-en MAPA

Mapa honek, XVI mendean Piri Reis pirata famatuak diseinatuta, gure planetaren deskribapen izugarri zehatza ematen digu.

Baina mapa honen bitxitasuna harridura bihurtzen da, Antartida, azkeneko izotzaro garaian izango zen bezala marraztuta ikusten dugunean.

Nor izan ote zen gai honelako mapa marrazteko? Nondik edo norengandik atera ote zituen ezagutzak lan hori bete ahal izateko?

Antartiko kontinentea guretzat oso gutxi ezaguna den lurraldea da. Mapamundietan bazter batean kokatzen da eta behar bada horregatik kontinente horretaz dugun ez jakintza edo arduragabetasuna. Baina jakin dezagun hain zabala den kontinentea honek Europa eta Estatu Batuak alkarrekin muga ditzakeela. Bestaldetik ere gure planetan dagoen edateko uraren %90-a jela bihurtuta, kontinente honen izotzak berean du.

Itxuraz, beste gauza iruditur arren, Antartida-n oso elur gutxi egiten du,

hango atmosferan ur-lurrina eskasa bait da. Urte batetan zehar erortzen den elur osoa (12zm. inguru) jela bihurtzen da.

Baina gauzak ez dira beti gaur ikusten dugun bezala gertatu.

Antartida-tik oso hurbil dagoen herri batean, «Yamana» deritzon tribua bizi da. Herri honen kondairak, iraganaldian lurralde haiek ohianez eta hegaztiez beteta zeudela eta haien arbasoak ehiztariak zirela, adierazten digu. Kondaira berdinetan, oso uga-

ria eta estimatua omen zen gaurko Hego Amerikako «llama» itxura zuen animali bat bizi zela lurralde haietan ere, esaten da.

«Egun batetan jainkoek, gizakiek irainduta, edo, hasi ziren elurra jaurtikitzen; Elurteak luzaroan jarraitu zuen lurralde hura izotz-geruza lodi batez estali arte. Denbora luzea pasa eta izotz-geruza hasi zen urtzen eta isuritako ura hain oparoa izan non Lur osoa urpetan murgilduta gelditu bait zen».

«Yamana»-ek kontatutako ipui honetan, azkeneko izotzaroaren oroi-pena garbi asmatzen da.

Baina nor izan zitekeen honelako ikuskari baten lekukoa? Antartiko lurraldeetan «Yamana» herriak ipuiak kontatzen duen uholde baten ondorioak imaginatuz, nor egon zitekeen han lekuko, gero gertatutakoa konta ahal izateko?

Piri Reis-en mapa misteriozkoa

Gauzak honela zirela eta, aurkituntza txundigarri batek asaldatu zuen geografo eta kartografoen mundua. Eta hau gertatu zen, Piri Reis-ek 1513.an egindako mapa batzuk aurkitu zirenean.

Baina azter ditzagun gertakariak emeki.

Historia, 1929ko Azaroaren 9.an Estambul-eko Topkapi museoan hasten da. Museo horretan materialearen inbentarioa egiten ari zen bitartean, bi mapa zahar aurkitu ziren; geroago Piri Reis-en mapa famatua osatuko zutenak hain zuzen.

Piri Reis korsario turkiarrak, Mediterraneo-n barrena egindako ibilertan ospe handia lortu egin zuen. Baina pirata ankerra izateaz gain, zorionez, kartografo trebea ere izan omen zen. Eta trebetasun hori baliatuz bere garaian existitzen ziren mapa guztietan oinarrituta, bi mapa garrantzitsu marraztu egin zituen.

Bi mapa horiek 1513-18 urte tartean prestatuak izan ziren, beraietan Atlantiar ozeanoa mugatzen duten kostaldeak agertzen direlarik; Amerika, Europa, Afrika, Artiko eta Antartida-rena alegia.

Mapa guzti hauen azterketa, aintzinako kartografiaz munduan zegoen espezialista hoberenari arduratu zitzaion: Arlington H. Mallery zientzia gizonari.

Honek, mapa zaharrak, konputagailu baten bidez aztertzeke erabakia

una dauden zatiak Piri Reis-ek deskribatu
uen Antartida-ren azpiegitura Kontinental
da».

hartu zuen. Horretarako, kolabora-
tzaile talde bat antolatuz lanean buru
belarri sartu zen.

Egindako lana latza eta gogorra
izan arren, emaitzak ere eman zituen.
Honela, Piri Reis-en mapan agertzen
den lurrazalaren adierazpena, elka-
rren ondoan jarritako planuen bidez
egina dagoela, ematen du. Gertakari
honek Mallory taldeari pentsa arazi
zion, mapa honen egileak, bere au-
rrean trigonometria esferikoan oina-
rritutako mapa bat eduki zuen baina
egoki interpretatzeko gauza ezin izan
zela.

Uste hau egia izanez gero, mapa
hau moldatzeko erabili ziren oina-
rriko planoak, Aintzinate greziar al-
dikoak izango lirarteke. Eta gauzak
honela badira, aldi hartan nor izango
litzateke gai Amerikako eta Antarti-
da-ko kostaldeak hain zehatz adie-
razteko?

Baina aurkikuntza bitxi hauek has-
tea baino ez zuten egin.

Zientzia gizonak, mapak zuen inter-
resgarritasunaz jabeturik, hasi zuten
sakonki eta sistematikoki aztertzen.
Azterketa honetarako 18 urte luze
erabili izan ziren. Gero, munduan ha-
rridura eta sinesgogortasuna sortu
zen ondorioak aditzera eman zirenean.

Amazona hibaiaren bokalean
«Marajo» ugarte zehatz-mehatz
adierazia azaltzen zen. Baina irla hori
kokatzearen zehaztasunez gain, ha-
rrigarriena da, 1543 urtean ugarte
hau aurkitua izan zela, jakitea da.
Nola da posible orduan, 1513 urtean
egindako mapa batean agertzea?

Mapa berean (2. argazkian ikus
dezakezuen bezala) urte horretan
bertan oraindik esploratu gabe ze-
goen Andeen mendikatea ere ager-
tzen da. Are gehiago, mendikate ho-
rretan «llama» deritzon animalia ma-
rraztuta azaltzen da. Animalia hori,
Mendebaldean, fetxa horretan zeha-

ro ezezaguna zen, eta urte asko igaro
behar izan zuten Europako jendeak
ezagut zezan.

Zer esanik ez, lehenengo momen-
tutik maparen agerpena falsifikazio
izugarri bat bezala hartua izan zen.
Baina geroztik egindako azterketa
eta ikerketa guztiek ez dute maparen
fidagarritasuna baieztatu baino egin.

Dena den, oraindik mapa honeki
ko aurkikuntza handiena faltatzen
zen; Piri Reis-en mapa mundu osoan
ezagut araziko zuen aurkikuntza hain
zuzen.

Antartida

Piri Reis-en mapan elementu bitxi
bat agertzen da: Antartidaren adie-
razpen kartografikoa.

Mapak, Atlantiar ozeanoaren kos-
taldeak oso zehatz adierazi arren,
Antartida-renetan ez da hori gerta-
tzen, eta azaltzen diren kostaldeak ez
dute bat egiten gaur ezagutzen ditu-
gunekin. Gainera lurraldearen heda-
dura urriagoa da, eta bere ingurua
ugarte misteriosuz hornituta dago.

Beste kontinenteak hain zehatz
agertuz, zergatik zehaztasun falta
hori Antartiko kontinentearen desk-
ribapenean?

Enigma horri erantzun jator bat
emateko 1954 urte arte itxaron behar
izan zen. Urte horretan Antartida-
ren jakintzalea zen Peterman profe-
soreak lurburuetara joandako expe-
dizio guztiek bildutako datuez eta sis-
mozko sondaketak jasotako datuen
bidez, Antartiko-ren izotz azpian da-
goen lurraldearen mapa zehatz bat argita-
ratu zuen. Zer esanik ez, Antartida-
ren zati kontinental hau 1954 urte
arte, jakintsuentzat guztiz ezezaguna
zen.

Peterman-en mapa ikusiz, H. Ma-
llory-k ezin izan zuen bere begiek
ikusten zutena sinetsi!! Piri Reis-en

mapan adierazten zen Antartida eta
Peterman-en maparena bat zetozen!!
Beste eran esana, Piri Reis-en mapak
Antartida zehazki deskribatzen zuen,
baina izotzik gabe.

Bi mapen egokitasuna osoa zen,
puntu batean ezik. Kostaldearen leku
batean, kartografo turkiarrek bi itsa-
sadar seinalatzen zituen eta Peter-
man-ek lurrerrenka homogeneoa.

Ondoko urteetan puntu hau argi-
tzeko ikerketa egokiak egin ziren.
Azkenean izotz azpian, bi itsasadar
izkutatuta zeudela aurkitu ziren Pi-
ri Reis-en mapak auresaten zuen
moduan.

Piri Reis-ek beraz, Antartiko-ren
izotz azpian datzan egitura konti-
nental zehaztasunik handienarekin
deskribatzen zuen.

Antartida-rekiko aurkikuntza ho-
nek jadanik famatua zen mapari,
ospe unibertsala eman zion.

Piri Reis-en maparen diseinugilea, nor izan ote zen?

Azkeneko izotzaroa 10.000 urte
gertatu zela kontutan hartuz, Nor
izan zen gauza Antartida-ren ertza
honelako zehaztasunez adierazteko?
Zein bitartekoren bidez?

Piri Reis-en mapan azaltzen den
Antartida Cro-magnon gizakiak ikus
zezakeena da. Baina dakigun bezala,
gizaki honek ez metal, ez nekazaritza,
ez da abeltzaina ere, ez zuen ezagutu.
Beraz, ezin izan zen gai honelako
mapa egiteko. Gainera, mapa horren
deskribatzaileek Antartida-ren eza-
gutza edukitzeko, lurralde haietan
bizi behar izan zuten, batere probable
ez den gauza bestaldetik.

Basoz eta hegaztiez beteta zegoen
Antartida horretako («Yamana» he-
rriaren kondairak esan duen bezala)
biztanleak, nortzuk izan ziren?

Enigma horri soluziobide zuzena
emateko diren hipotesiak, ugariak
bezain harrigarriak dira; oso trebeak
ziren itsasgizonezko herrietatik hasi,
Lur kanpotik etorritako zibilizazio
aurreratu batetaraino helduz.

Guztiak noski ez dira espekulazio
hutsak baino, errealitatean deus fro-
gatu ez bait da.

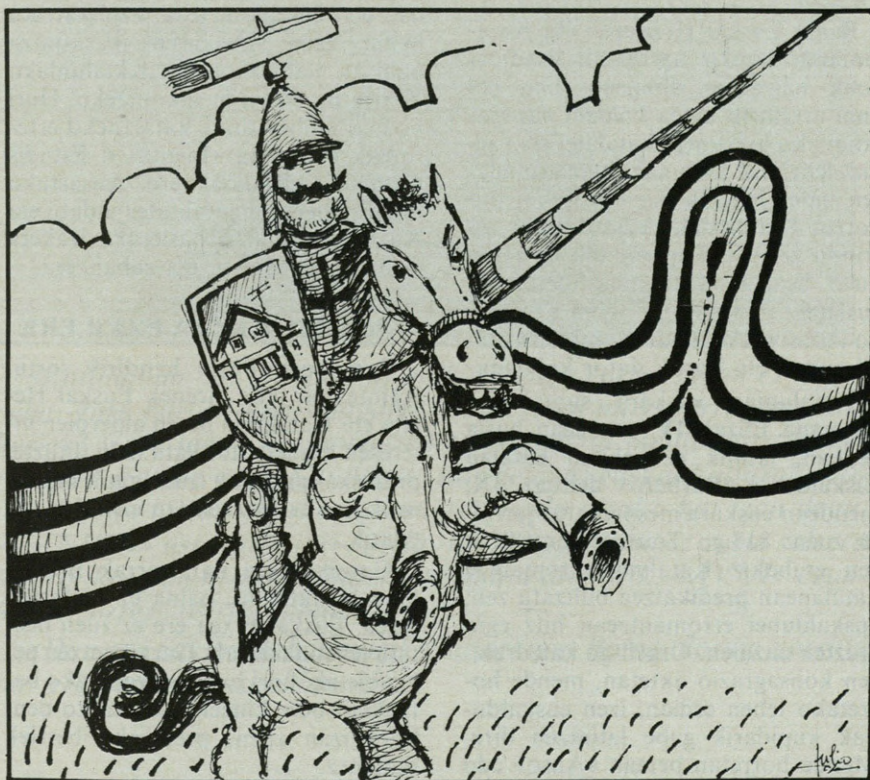
Gaurko zientziaren munduak duen
zihurtasun bakarra, zera da: Piri
Reis-en mapan deskribatzen den An-
tartida, azkeneko izotzaroaren aurre-
ko bizi ziren gizakiek ikus zezaketena
da.

LIZARDUI

HIZTEGIA

IZOTZARO=	Glaciación
UR-LURRIN=	Vapor de agua
IZOTZ- GERUZA=	Capa de hielo
BOKALE=	Desembocadura
MENDIKATE=	Cordillera
LURBURU=	Polo
ITSASADAR=	Bahía
LURRERREN KA=	Franja de tierra
ERTZ=	Perfil

Jordi Pujol nire aitaren etxea defendituko dut

Inoren bizkar, txiki eta lodi delako, farre egiteko eskubiderik ez du inork. Banca Catalanen gertatutako gora beherak ere, Europako banka hondamendirik haundiena diotenez; egun dituen erresposnabilitateak hartzean Pujolek Bankatik aldendu dela aitortu bait du.

Baina Katalunia eta Euskadiren arteko harremanen gezurrezko irudi bat, bere ondorio guztiekin, horretaz bai egiten dut arduradun Pujol presidentea. Bi herriak nazio izatean, ba-

koitza bere hizkuntzaz, horrek eragindako estuasun berdintsuetan dabiltenak, «eta besterik ez», «i res mes que això» deklaratzeko duenean. Nola oinarritu genezake gure arteko adiskidetasuna gure Historiaren jatorriak, nahita, ahazten direnean?

«Ongi etorri, Lehendakari», hitzokin eman zitzaion ongi etorria Garaiakoetxeari. Hau, hain ongi ezagutzen dugun rolloa botaka hasi zen: «Lamento ante todo no conocer su idioma nacional». Garaikoetxeak honela ezartzen zuen Euskadin erabiltzeko

jarreraren oinarria: ezein bisitariri, Gonzalezi bezala erregeari edo Mitterrandi, ezin esijituko zaio euskaraz hitz egiterik ekintza «ofizialetan» euskaldunei ari zaizkienean; horretarako, aurretik prestatuturiko idazki bat beharko badute ere.

MUTIKO ONA

«Ez gara elkartu elkarren arteko gatazkak bilatzeko. Bisita honen esanahia zera da: Euskadi eta Katalunia elkar defenditu, ulertu eta sendotze politika bat egiteko aurkitzen dira». Pujolen hitzak. Hola antolaturiko bisita batek eroso eta folkloriko gertatzeko arriskua du. AVUI egunkariak «historian zehar herri katalan eta euskaldunaren artean beti izan diren loturak» gogora erazten zituenean, adibide gisa 1937an Agirrek Kataluniara egin zuen itzulia ipintzen zuen.

Garaikoetxea gonbidatuak ezin zion kale egin Pujoli eta zera deklaratzeko: «Euskadik Kataluniagana duen adiskidetasun eta maitasun sentimendu sakona, Jose Antonio Agirreraren garaian ere azaldu zena, ekartzera nator». Ondoren, eta timido antzean, erantsiko zion Garaikoetxeak, Generalitatekoengandik ordainik jaso gabe: «Katalan eta euskaldunen arteko adiskidetasunak garai oso zaharretan ditu bere sustraiak, hizkuntzaren alorrean Corominas eta Badiak egindako aportazio teorikoen arauera». ARGIAren 947. zenbakia irakurri ote du Lehendakariak?

Espainol estatua ez da konfesio katolikoduna, ezta frantsesa ere. Baina Kristau demokrazia agintean dagoe-larik, irakur bedi Eusko Alderdi Jeltzalea edo Unió Democràtica de Catalunya, Pujolen Convergenciarekin elkartua, ezin utzi guztion etorkizuna Jainkoaren amaren eskuetan utzi gabe; bere laguntza beti eskatzen dio Pujolek, euskaldun eta katalanek bere nortasunari atxiki diezaioten.

1945 eta inguruko urteetako Alemania nazi hura datorkit burura. Gudu irabazteko itxaropenak oro galdurik, «Maria hilf» —«Lagundu, Maria»— ezaguna egin zen, baita ez Mariagan eta ez bere laguntzan sinismenik ez zutenen ezpainetan ere. «Erlijioa herriaren opioa da» horretan egariak bazela ongi zekiten.

MONTSERRAT, MENDI FALIKOA

Hura ironiaren finezia Pujolek gure nortasunaren garantia Elizagan bilatzean, gure Eraren hasieratik elizak beti gure kultura atzekoz aurre jarri eta sustraia teratzen saiatu denean! Euskaraz mintzo zenari «barbarus» deitzen zion, bere ilargi egutegi euskaldunaren arauera zebilen pertsegitzen zuen, «zain» euskaldun bat zegoen lekuan «san» kristau bat ezartzen zuen, ermita, ostatu eta peaje eta guzti ahal izanez gero.

«En el País Vasco Montserrat es considerado como foco de irradiación, corazón de Catalunya, símbolo vivo de la espiritualidad y el sentir nacional» deklaratu zuen Garaikoe txek. Monastegiko prioreak ere «Montserrat, bai sinistun eta bai sinisgabeentzat, Kataluniako nazionalitatearen ikur bihurtu da» baieztatzen zuen.

Montserrat, itxura horietatik at, betidanik Kataluniaren sinbolu falikoa ere bada, bertikalki zut dauden zakil haundiz osatutako mendia. Ezagunenetariko bat «el carall Bernat» da, «Bernaten karajo» edo zakila. Geroago «el cavall Bernat» «Bernaten zaldia» bataiatu badute ere. Horrek ekarri zuen Eliza (eta baita Loiolako zaldun hura ere, bere bizitza «ordenatze», baita sexu kontuetan ere, bila zebilenean). Eliza hori egin zen mendiaren jabe, bere esanahia itxuraldatuz.

Baina engainurik gabe, Garaikoe txek begiak zabaldu balitu, monastegiko frontispizioan hau irakurri ahal izanen zuen: «Katalunia kristautau izango da ala ez da izango». Katalunia Elizaren obeditzaile zintzo izatea onartzen dugu ala honek sunstieraziko du Katalunia. Nola daiteke Montserrat Katalanen nazio sentieraren ikur?

Garaikoe txek bere bisitan «Navarra es tronco y origen de Euskal Herria, bere toponimiak erakusten duen bezala». Baina Katalunian ere toponimia euskaldun pilo bat baldin badago, Pujolek aipatu nahi ez arren, eta Garaikoe txek berak aipatutako corominasek dioenez Kataluniako toponimiarik zaharrena euskalduna izanik, Nafarroarekin erabili duen «regla de tres» beraren arauera Catalunya Euskal Herria da. Baina holarik baieztatze balorerik ez zuen

izan lehendakariak.

Nola erakutsiko digu Garaikoe txek gure aitaren etxea defenditzen, Kataluniara egindako bisitan lur hauen hasierako izakera euskalduna oihukatzen ez badu? Zergatik ez du esijitu Garaikoe txek unibertsitate katalanean euskara irakastea? Pujolek Salamankara egin zuen bidaian hango unibertsitatean katalana irakastea eskatu zuen, eta Garaikoe txek azal zitzaizkeen baino arrazoin gutxiagoz.

IRRISTADA

Gaur egungo katalan hizkuntza, eta betirako dadila, katalana da, hizkuntza neo-erromanikoa. Eztabaidarik gabe.

Baina Euskal Herriaren eta Kataluniaren arteko harreman usadiozkoak haizatzen direnean, hau ere ongi argiturik uztea komeni da: Kataluniako hizkuntza katalana izan zedin, lehendik Erromak, bere armada bidez lehenik eta Elizarekin ondoren, Kataluniako euskaldunak birrindu zituela. Toponimiak agertzen duen bezala, Katalunian betidanik euskaraz mintzo zen, baina Erromako inbasoreek latinaren erabilera ezarri zuten, eta hortik dator katalana.

Katalunian euskara suntsitzeko prozesua Elizak IV. mendean hasia zeukan, latinik ez zekiten katalan euskaldunei «Barbaro» deituaz. IX. mendean euskara mespreatuz jarraitu zuen: 813. go Touso kontzilioaren erabakiz Katalunian romantze katalanean predikatzea bultzatu zen; euskaldunei erromantzean hitz egin erazten zitzairen. Urgell-go katedralaren konsagrazio aktetan, mende horretako lehen erdian, izen euskaldunak kupidarik gabe latintzen dira. Mende horretan berean «Auso» edo «Auzo» herri euskalduna «Vic» izatera iragaten da; «komunitate» esan nahi du, honek ere, baina latinez.

Begirunerik ez zuen erakutsi Elizak Kataluniako euskaldunekin; hauek gainera ez bait ziren kristauak, beren erlijio euskalduneko errotoak errespetatzen jarraitzen zuten. X. mendean, Urgell-go apezpiku katolikoak herriz herri jarraitzen zuen, Pirineo katalanean, hisopoarekin ura zeriola, hango aldareetatik jainko jentilak uxatzeko.

1.000. urtea igaro berritan, «Reconquista» deitua prestatzeko, eragin

zen «Catalunya Vella» deitzen den horretan batasun politikoa lehenik, Bartzelonako konteek besteen gain lehentasuna hartuz; hizkuntz batasuna, katalanaren ofizialtasunaz eta euskararen eliminazioaz; eta erlijio batasuna, euskaldun jentilen gain katolikotasuna ezarriz. Horren ondoren hasi zen «Reconquista» delakoa.

Guzti horregatik, bidezkoa da euskara ere Kataluniako hizkuntza propioa dela esatea, lehenengo eta denboraldirik luzeenez mintzatu dena delako. Egia honen onartzean datzate Katalunia eta Euskal Herriaren arteko harremanen sustraia; eta hau ahaztea demagogia egitea da.

Unibertsitate katalanean euskararen irakaskuntza sartzeari beharrezkoa da, eta Garaikoe txek azpimarratu behar zuen. Euskararen ikaskuntza nahi ta nahiezkoa da Kataluniako Herriaren erroetan sakontzeko. Hori badaki unibertsitate katalaneko erretoarek eta baita «Institut d'Estudis Catalans» delakoak ere. Ausartuko ote dira beren mentalitatea aldatu eta Katalan herriaren hasierako izakera euskalduna aitortu eta zabaltzera?

«NO RES». EZTA EZER ERE

Ezin dugu ilusio handirik sortu. Agintearen jabe direnek Euskal Herria eta Katalunia beren alderdien interesen arauera antolatu nahi dituzte, prezeski «partidu» izateagatik interes orokorra errepresentatu ezin dezaketarik.

Garaikoe txek nafartarrak Bartzelona bisitatu du, baina ez Nafarren etxea. Euskal Etxea ere ez zuen bisitatu lehendakariak. Garaikoe txek penubistak, hori bai, Bartzelonako batzokian bere kideekin afaltzeko denbora izan zuen, prentsako berriak diotenez.

Euskara katalan unibertsitatean irakasteko erretoreari egin nion eska bideari berriz, Garaikoe txek aipatu duen Badia erretoreak ez dit ezta erantzun ere nahi izan. Jakina, bere ekipo zuzendariak badauka bideratzeko arazo larriagorik. Adibidez, Biologia Fakultateak labore esperimentalak lantzeko duen lurra («Barcelona Club de Futbol» delakoaren parking pribatu bihurtzea.

Bingen ZUDAYRE
Bartzelonatik

Katalan prentsa heriotz bidean

«CANIGÓ»

ASTEKARIA HIL DA

«Katalunian bai...!» Zenbat aldiz ez dugu entzun, esan ez dugunean, gure buruen kontsolagarri edo besteen miresgarri ziren hitz horiek? Gure lagun kosmopoliten erreferentzia puntu desiratuenetako bat izateaz gain, Katalunia (Bartzelona) euskal kulturak egunen batean lortu beharko lukeenaren ispilu gisako bat izan dugu. «CANIGO» astekaria itxi dutela. 10.000 ale baino ez zuela saltzen astero, katalan hiztunak hainbeste milioi direlarik. «AVUI» egunkaria zorrez josirik dabilela...

«Han ere zakurrak hankutsik» datorkigu. Baina alarma garratz bat ere badugu euskaldunok.

30 urte egin ditu prentsaren munduan Kataluniako CANIGO astekariak. Eta 30. urteurrena ospatzeko garaian hil da, edo itxi dute, martxoan, azken agur gisan 98 orrialdeko zenbaki berezi bat eskaini dutelarik: «Paisos Catalans, anys 80». Katalan abertzaleen kezka betea azaltzen zaigu aldizkari osoa.

Isabel-Clara Simó, aldizkariaren zuzendariarekin mintzatu gara telefonoz. Egia esan, haserre tankerakoa zirudien hasieratik bere ahotsak. Eta historia kontakatu digunean ederki konprenitu dugu.

Ampordá eskualdean, Figuerasen, sortu zen CANIGO, hango kultur munduaren inguruan. «Victor Català izenpetzen zuen emakume bat zebilen atzetik bultzaka, gazteei eraginez. Eta esan dezakegu hasieratik CANIGOK helburu kultural eta ezkertiarak izan zituela. Espainolez idatzia zen, jakina, katalan hizkuntza debekatua bait zegoen, eta eskualdeko bizitzaren inguruan mugatzen zen gehienbat».

Geroago, eta leku guztietan prozesu antzekoak ematen ote diren usaina nabaritzen du batek, asteroko izatera iragan zen, katalanez soilik eta politi-

zazio haundiago batez.

Azken garaietan ezkertiar eta abertzale radikala zela beren bidea aitoritzen zigan Isabel-Clara Simok. «Baina beti eraman dugu jokabide independente bat. Horregatik ziren, zenbait alditan, lagunik haundienak oso gustora agertzen ez zirenak». Azken zenbakian, Kataluniako egoera aztertzeko aldizkariak alderdiei egiten dien inkestan, holako zerbait nabari da erantzunen batean.

12.500 ALEKO TIRADAK... KATALUNIAN!

Ondoren doazen lerroak irakurriko al dituzte Eusko Jaurlaritzako eta Diputazioetako arduradunak. Urte honen hasieran ARGIAk 14 milioi eskatu dituenan zenbait irripar eta komentari goxoak sortu erazi bait dizkio. Eta erantzun egokiaren zain jarraitzen dugula, eserita, ez nekatzeko.

Sei pertsonak egin dute lan CANIGO astekariaren pertonal fijo gisa, 52 orrialdeko produktu bat kaleratzeko. Kolaboratzaileen kopurua ordea 40 baten inguruan jartzen zigan Isabel-Clara Simók. Katalan Herri edo Països Catalans guztietan zehar banatzen zen (Kataluniako Principat delako, Pais Valencià, Balears ugarteak eta Frantziaren mende dagoen Rosellò), eta informazio orokorra ematen zuen.

Beren tirada 12.500 alekoa eta salmenta berriz 10.000ren inguruan zeukatela aitortu digunean, harriturik geratu gara. Katalan hiztunak 7 milioi direlarik, nola ulertu? «Jende gutxi irakurtzen du katalanez. Horren froga geratzen den beste astekari katalanaren zenbakietan duzu. «El Mon» astekariak Generalitatearengandik 20 milioi jaso ditu eta horren konpromiso azterdu 20.000 alearen tirada eta banaketa egin beharra dauka. Baina horiek ere geldirik pasa duten una baino lehen hamar milako salmentara iristen ez zirela esan dezakegu». «Crónica» hilabetekaria ere, bestalde, diruz larri omen dabil.

Katalanezko prentsa idatziaren panorama osatzeko «Avui» egunkariarena esan dezakegu. 1.500 bat (Mila eta bostehun, bai!) milioitako defizita dakarrela bere gainean, eta orain ere eguneko miloi bateko zorra eginez ja-

rraitzen duela. «Auteskundeotan zer gertatuko den ez dakigu. Baina PSOEk irabazten badu, eta posible da hori gertatzea, eta ondorioz Generalitateak «Avui»ri ematen dion milioi putzuaren iturria itxiko balitz, egunkaria joan da pikutara».

«KATALUNIAKO EGOERAREN IKUSPEGI OKERRA DUZUE»

Isabel-Clara Simóren hitzak gaizki ulertu ez ditugula ziurtatzeko, hona azken zenbakiko editorialaren zati bat. «Baina guzti hau gure buruak eta ez beste inor dibertitzeko balioko zuen «hobby» bat bihurtzeko arriskua zegoen, «l'art per à l'art» baina kazetaritzan... erokeria osoa. Guztiok onartu bait dugu, denon artean, Katalan Herrien zatiketa demokratikoa: Konstituzioa katalan herriak ere bozkatu du. Eta sukurtsalismoa garantizatzen zuen partidu sistema bat. Zer egingo zaio! Jakina, pentsatzen genuen, frankismoak hainbeste desinformatu du, hainbeste nahastu du... Horregatik ziren bada beharrezko, eta inoiz baino gehiago, komunikabideak. Baina denbora badoa, eta etorri zaiguna ez da

proiektu nazional bat izan lasterketa bat baizik: tankera guztietako fabore eta eserleku eskuratzeko lasterketa zoroa; horrek erakusten du zer nahi genuen, hori eta ez besterik, ikurriak aizatzen hainbeste urte ihardun ondoren. Eta orain hasi da pastelaren banaketa; pastel oso autonomiko bat, hori bai, baina probintzianoa funtsean, eta probintzianoa bere helburuetan.

Baina CANIGO ez zaie atzetik jarri, eta ez jarriko ere. Alde batetik, gure inguruan ez dugu ez alderdi politikorik, ez industriarik ez mezenasik... Jendea badugu, hori garbi dago. Gure antzera, ilaran jarri ez den jendea, pastelaren zati bat harrapatzeko bultzaka ez dabilen jendea. Proiektu nazional bat gabe errejionalismo sail osoak gure buruak hainbeste errepikatutako «normalitat» horretaz liluratzeko baizik balio ez duela konturatzen den jendea.

Egoera honetan isiltzea gaitza baino okerragoa izanen da agian, baina, jaun andreok, nekea ere hor dago. Eta galtzeaz nekaturik gaude».

Komentario luzeren beharrik ez dago. Isabel-Clarak berak aitortzen

zigun, saminki, gizarteak hartu duen bidearekin konektatzen ez dutela jakin azken urteotan, eta orain konturatzaren direla beren buruak engainatu dituztela egoera aztertzerakoan.

GENERALITATEAREN POLITIKA AUZITAN

Generalitatearen politika eskuindarraren ustelkeria gero eta ageriago azaltzen dela zioskun Simók; Banca Catalanarekin gertatu zena ere hor dago. «Abertzaletasuna oraintxe folkloreari mugatua dago: banderatoak, Montserrat... Eta hori politika eta ekonomiaren mailan gertatzen bada, beste hainbeste kulturen ere. Subentzio politika irrazionala da, munstro bat. Zinema eta antzerkian, subentzionatzen diren obretako aktore banaketak lagunen artean egiten dira. Prentsa alorrean zer esanik ez. Vich herrian adibidez aldizkari bat baldin badago, «Nou-Nou», udaletxeak beste bat aterako du diru publikoarekin».

Eta CANIGO itxi bada, ez da ezer gertatuko. Azken urteotan euskarazko aldizkari gehienak desagertzeak Eusko jaurlaritzaren subentzio politika zalantzan ere jarri ez duten bezala. Mitinak mitin eta Txiki Benegasi egindako desaireak alde batera utzirik. «Guk CANIGO beste 30 urtetan ere aterako genuke. Ez hori bakarrik: egunkari bat, katalanez, kaleratzeko proiektuak ere bagenituen. Egunkari apalago bat, biabile izango litzatekeena. Baina zer egin genezake aginte publikoak aurka baditugu». Tamalez, Labaien eta Amatiño jaunek ez dute hau irakurriko.

AZTERKETA SAKON ETA LATZ BATEN PREMIA

Benetako inkestak egiten badira, azken bost urteotan katalan hizkuntzak atzera egin duela frogatuko litzateke Isabel-Clara Simóren ustez. Eta egoera okerragotzen ari dela. Egia esan, CANIGO eta EL MON astekariaren tiradak, ikusirik...

Eta betikoa: proiektu nazionala. «Erruak hemen bertan daude, Katalunian. Ezker abertzale edo nazionalista sendo bat egiten ez dugu asmatu. Katalunian bertako sindikatu indartsu bat ere ez da eraiki. Eta egitan esanen dizut: geratzen diren azken nazionalistak isolaturik, baztertuak eta ia ezkutan daude».

Buelta txiki bat egin beharra daukagu Katalunia aldera.

ARTASO

Dirua, negozioak eta euskara konponezinak?

Lehenengo furgoneta ikusi genuen Donostiako kaleetan zehar. Eta gure herri eta hirietako dendari euskaldunen mania bururatu zitzaigun. Edo gure gurasoen ezina, soldaduskara erdaraz idazten zigutenean.

Ez. Luis Haranbururena urrutirago doa. Eskutitzak ez du zalantzarik zuten. Ezta manbretea ere, aizu! Ezta «en bilingüe ere, aizu!

«Euskaldunak egiten du dirurik, baina ez euskarari». Egia galanta Bitoriano Gandiagak bere garaian hotea.

Ez duzue hainbeste bronka alferrik sortu, EHE-ko adiskideok...!

HARANBURU editor, S. A.
Avenida de la Libertad, 1-1.º A
Teléfonos 42 46 32 - 42 90 47
SAN SEBASTIAN - 4

SAN SEBASTIAN, 15/4/83

Querido amigo,

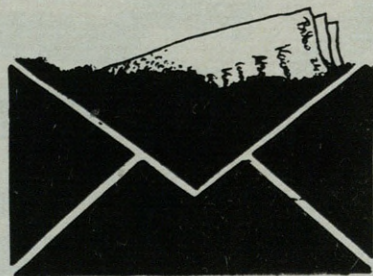
Tengo el gusto de invitarle a la presentación de la novela "GRAND PLACEN AURKITUKO GARA" de Mario Onaindia, que tendrá lugar el próximo viernes día 22, a las 19,30 h. en la librería BILINTX, situada en la c/Esterlines 10 de esta ciudad.

La presentación de la novela, la efectuará el escritor Ramón Saizarbitoria.

Esperando la ocasión de saludarle personalmente en el mencionado acto, aprovecho la ocasión para saludarle muy atentamente,

Fdo.: Luis Haranburu Altuna

irakurleak
mintzo

ARGIA-ko zuzendariari
Baionan martxoaren 31-an

Adixkidea,

ARGIA 968 garren zenbakian, irakurtu dut HERRI TALDE-takoeri egin zinioten elkarhizketa. Heiek esan dituzten gauza batzu egiz zuzendu beharrak daude eta ni ere izendatua naizenaz geroz, argitasun zonbaitzuen emaiterat nator:

1.) Elkarhizketak dionaz, Jean-Pierre DESTRADE litzateke Ipar Euskal-Herriko zozialistak kudeatu dituen, aurtengo udal hauteskundeetarako. Hori esan duenak ezer ez du ezagutzen zozialisten erakundeaz.

Bai, DESTRADE da zozialistetan ezagutuena, deputatu delakotz bainan «Secrétariat fédéral» delakoa da

hautetsi gaiak izendatzen dituen, toki bakoitzeko multxoaren baime-narekin. DESTRADE bera ere horrela izendatua izan zen deputatu bozetarako.

«Secrétariat fédéral» horren buruzagia da André TASSY eta DESTRADEk ez du ezer ikustekorik ukan Euskal-Herriko udal hauteskundeetaz; baizik bera bizi den MIARRITZE hiriaz da arduratu.

2.) Bigarrenekorik, MIARRITZEN HERRITARKI eta alderdi zozialistaren arteko hitzarmena, eskutitza idatzian firmatua zen.

Huna hitzarmen horren puntu larrienak:

— Lista edo zerrenda ez da «Majorité Présidentielle» deitua izan zeren abertzaleak ez baitira moimendu hortan sartzen.

— Alderdi zozialistaren eta Herri-tarkiren egitaraua edo programak Miarritzen haxe zion berteak bertze:

● Miarritzeko ikastolaren diru ziloaren estaltzea eta hiri hortako ikas-tetxe publikoek dituzten abantailen emaita.

● Miarritzeko herriko-etxearen diru iturriaren ehunetarik bat euskal kulturarentzat begiratzea.

● DONOSTIA eta MIARRITZEN birazkatzea.

Ez ote da hor abertzaletasunaren eta euskalduntasunaren seinalerik?

Atsegin nuke datorren zenbakian zuzenketa hau agertuko balitz. Eskerrik asko eta gure agurrik anaikorre-nak.

Jakes ABEBERRY

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

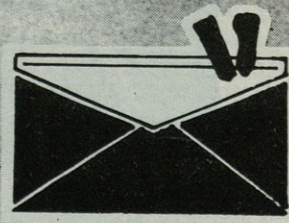
Herria Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

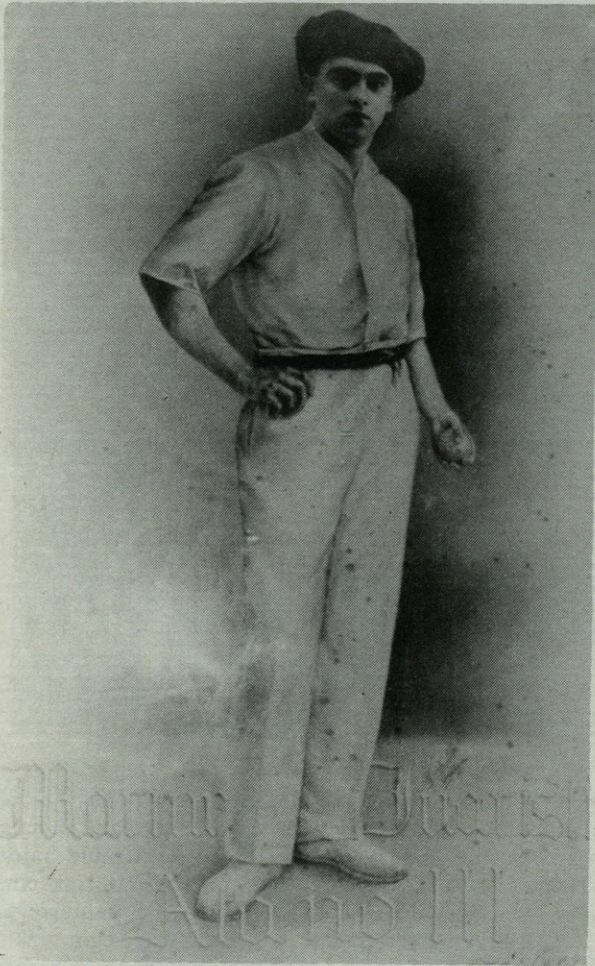

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

Mariano Jauregi, Garai guztitako munduko

pelotaririk onena

Azkoitian sartu, «Marino»gatik galdetu, eta segituan esan ziguten non zeukan denda bere alabak. Mertzerian sartu eta «Marino»? ta, «baratzan daukazue bere txorikin».

Joan gara ta han zegoen tunbona batean etzanda. Eguzkia hartzen. Izarraitzeri begira.

Erakutsi dizkigu bere jilgero ta kanarioak, eta «goazen etxera». «Hirurogei ta hemeretzi urte ta zeozer egin behar eguna pasatzeko. Hemen egoten naiz ni gustora. Tabernarako afiziorik ez ta...»

Etxeko salara pasa gaitu. Han hemenka ageri dira Atano III.aren txapel, kopa, trofeo, medalla, eskultura eta fotografi. Han bitrina bat dena kopaz betea. Hor, kuadro handi bat bere irudiarekin «ATANOIII. el mejor pelotari del mundo de todos los tiempos». Hemen, bere eskultura bat.

Salan utzi gaitu piskatean, bere ermitatxoan. Baratzarako erropak aldatu ta hemen daukagu dotore dotore.

ATANO III: «PELOTAN IBILI EGIN BEHAR DA, JARDUN»

A: Mondragones-i kendu zenion txapela veintiseisian, ez?

A. III: Bai, horrix. Kanpeonatoen hasiera horrekintxe egin nuen. Horrek esijitu zidan, lehenengo, berori eskubi zela jokatzeko. Eta irabazten ba nion Kanpeonatoa jokatu-kidala. Ta hala hiru partidu. Bat Donostian jokatu nion, lehenengoa, gero Eibar-en, ta bestea Bilboñ. Ta beste hiru segituan jokatu nituen be-

rriz, haiek amistosuak, horiek librian eta ni hirutikan. Beste hiru. Ta bat irabazi zidan, beste bi irabazi nizkion da.

A: Librian eta bestela ze diferentzi egoten zen?

A. III: Sake libre. Habilidada libre, nahi zen tokitik sakatzea.

A: Ta orain horrelakorik ez...

A. III: Orain pelotak daude txa-

rrak. Pelota horiek dira fuertegiak, palaz egiteko moduko pelotak. Orduan suabeago ziren pelotak. Pelota fuertiak nola diren horiek ez dago sake librian jokatzetik.

A: Oraingoak biziagoak...

A. III: Lehenagokoak suabeak. Oraingoak biziak eta gogorrak. Txar-rak dira pelota horiek. Txar-rak.

A: Zergatik dira horrelakoak?

A. III: Goma ipintzen diote asko. Gero pisu handia hartzen du, ta korritzen du. Hiru kuadro ta lau ta korritzen ditu horrek.

A: Beraz, Mondragones-i irabazi eta kanpeoi.

A. III: Bai, kanpeoi jarri nintzen. Ta kobrau egin nuen setezientaz zinkuenta. Zazpireun ta erdi.

A: Pezta?

A. III: Bai. Ordurako diru asko zen, e! Nik hoge ta bi urte neuzkan ta. Ordurako diru asko hura!

Gero hasi nintzen jokatzin, ta handik bi urtetara sei mila pezta kobratzen nuen.

A: Sei mila partiduko?

A. III: Bai, bai, partiduko. Bost mila pezta, «xei», sei ta erdi ere bai.

A: Orduan nola izaten zen kontua, orain bezala enpresak eta tartean zirela?

A. III: Enpresak bai, baina orduan ez zen kontratorik izaten. Orain dena kontratoekin eta horrela.

A:...

A. III: Orduan ondo egiten bazen duen hotsegingo zizun eta bestela etxean egon behar. Orain berriz kontratoa eginda dabilta ta galduta ere inporta horiei... Batere inporta ez. Galdu arren ardurarik ez.

A: Pelotak galdu du beraz, lehen...

A. III: Lehen, jokatzin zenean pelotan benetan jokatzin zen hurrengoan hotsegiteko. Orain ardurarik ez. Galdu arren inporta ez die ta. Orain kanpeonatuan bakarrik jokatzin dute fin horiek, baina ostean ardurarik ez.

«Orain kanpeonatoan bakarrik jokatzin dute fin».

A: Ta, non da non ibiltzin zinen partidutan?

A. III: Eibarren, ta Vitorian, ta Logroñon ta... gutxigorabehera orain bezala. Orduan ere frontoirik onenak horietzek ziren. Gero udan herrietan.

A: Atanotarren artean pelotari franko atera zarete ba...

A. III: Gu zazpi anai ginen. Denak pelotan jokatuta. Ta gu ginen, Segundo, ni, Septimo ta Cuarto. Ta gero Dezimo atera zen, illoba.

A: Aitak edo ez al zuen egiten pelotan?

A. III: Aita ez genduen pelotan. Baserrikoa zen. Bastante egiten omen zuen pelotan aitak baserritik jaisten zenean eta. Hala esaten zuen.

A: Baserria non zenuten?

A. III: Mendian, hoge minutuko birian. Orain..., erre egin zen baserria!

A: Kanpeonatua irabazi ta gero...

A. III: Hori akabatu zenean Frantzian jo zuen desafioa trinketian e, gaixtoa da trinketia ta, Arraietek jo zuen desafioa, munduan bazegon. Ta Irunen bizi zen Iraundegi gure laguna ta esan ziran «hola ta hola erronka egin du horrek». Ta aproba egin behar dut trinketian. Nik ez nuen trinketerik ikusi behin ere, ta hala egin nuen ensaiua, ta jokau egin behar zioat. Bota deu mila bina pezta, hala ilabetea jokatzeko. Arraiet eta Artze, Arraiet haserretu zen eta Artzek esan zidan: «trinketia gaixtua da gero e!», «hobe dezu lelengo nerekin amistosua jokau». Bueno ba. Makal xamar joan nintzen eta berak irabazi zidan, Artzek. Gero joan nintzen Bai-

gorrira, Artzen herrira ta hantxe egon nintzen zortzi egunetan. Ta hala Arraieti egin nion. Arratsalde batez jendia ta, kaminun korredoriak eta. Jokatu nion berrogei ta hamarrera. Ta halaxe. Hoge ta bost egin zizkidan. Ta gero jokau nion Artze berari hantxe, ta harek egin zizkidan hoge ta sei edo, berrogei ta hamarrera. Hari erraz irabazi nion. Gero Hasparnen jokau nuen. Gero, berrogei urte ba neuzkan orduan, ta Arranpi letakin. Españin bat eta Frantzian beste. Españin irabazi nion, eta Frantzian berak irabazi zidan trinketian.

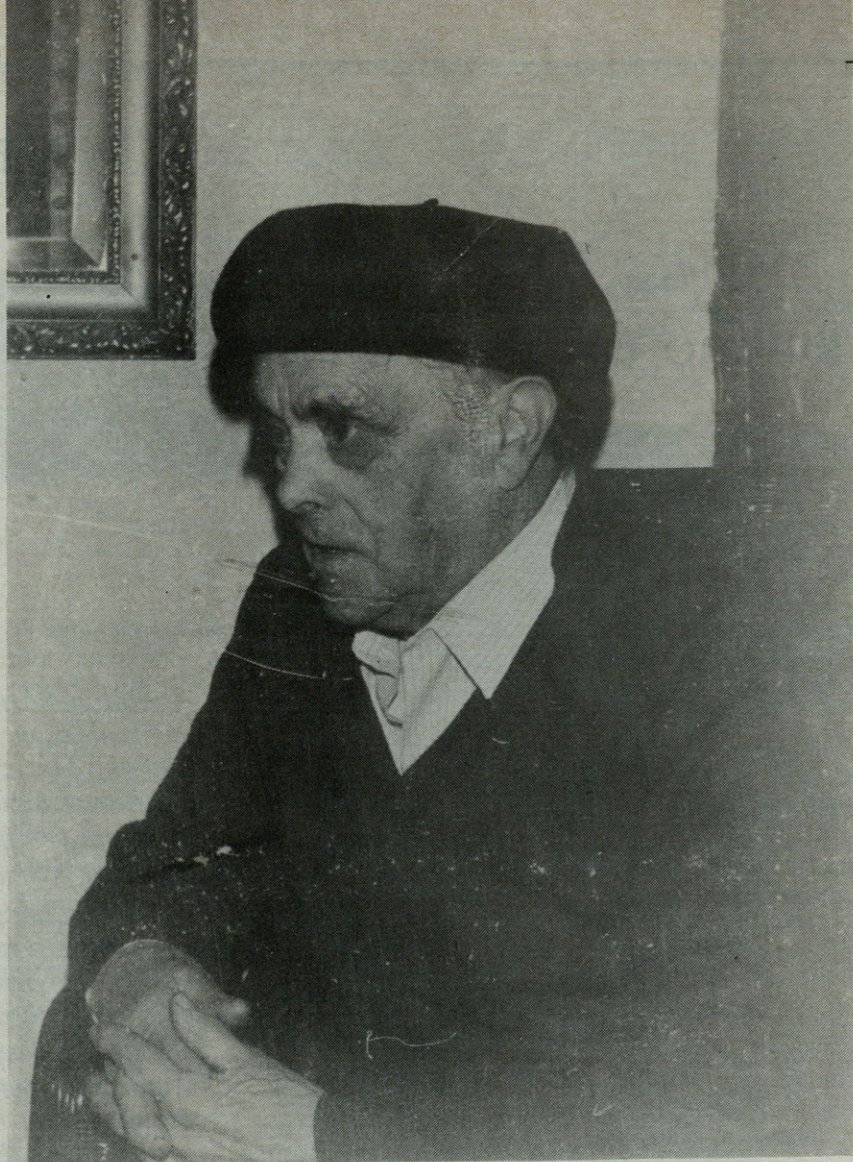
«Zazpi anai ginen. Denak pelotan jokaturakoak».

A: Kanpeonatua zenbat urtetik behin izaten zen?

A. III: Bi urtetik behin.

A: Ta zu kanpeoi egin eta...

A. III: Gero egon nintzen hamalau

urtetan jokatzeko. Denek neri jokau nahi zidaten, ta nik esaten nien nik kanpeonatua hartuta bezala jokatu-ko nuela. Lelengo eskubiz naizela jokatzeko. Nik ere hala hartu nuela. Ta hala hamalu urtez egon nintzen. Hoge ta bi urtekin hartu nuen eta hogei ta hamasei arte. Gero etorri ziren Lopategi eta Endrike Abril, gerra gerau zenean, kanpeonatua ipini zuten da. Ta «jokau egin beharko deu». «Zeba?, nik jokauko det hartu nuen bezala kanpeonatua!». Ta, «ez, jokatzeko ez baek titulua kenduko diau!». Hala jokau nuen. Hala preparau nintzen jokatzera, ta Rubio ta Txikito de Iraeta semifinalera ailegatu ziren. Han izan nintzen Grosen. Txikito de Iraetak irabazi zion. Ta gero nik Txikitori irabazi nion Grosen.

Ta gero irten zuen, zerak, Septimok, anaiak. Ta harek sei tanto egin zizkidan. Ta gero irten zuen Pelipek berriz ta harek zortzi tanto. Txikito de Iraetak ere zortzi egin zizkidan. Ta gero Akarregi hurrengo. Ta harekin estu ibili nintzen, harek hamasei egin zizkidan. Neuzkan berrogei ta bi urte. Ta gero segi berrogei ta lau urte arte.

A.: Ta berrogei ta lau urterekin galdu zenuen txapela...

A. III: Orduan berrogei ta laurekin. Ta harekin. Banenkien galduko nuela. Gero pentsatu nuen «jokatzeko ez baek hor jardungo dia, bihurtu nintzan, da, zea eñez, da». Ta «jokau ein ber diat» pentsatu nuen «naio et galdu ta!»

A.: Ta nola ibiltzen zinen, preparazio handiak in edo...

A. III: Beti pelotarako preparatzen. Beti preparatzen.

A.: Beste lanen bat ere edukiko zen nuen ba?

A. III: Bestela ezer ere ez. Ni abar ketan jardun nintzen heme zortzi urte arte. Ta hemezortzi urtekin hasi nintzen han da hemen jokatzeko, ta utzi egin nuen.

A.: Ta pelotatik atera duzu beti bi zimodua!

A. III: Beti pelotatik. Ta inork lagundu ez!

«Kanpeoi egin ta hamalu urtetan egon nintzen jokatzeko».

Ta egunero mendira. Hasi nintzen hemezortzi urtekin ta hirurogei urtetan segi, egunero egunero. Eguraldi txarra baldin bada, ona baldin bada... Orain ere bai. Orain ere egunero joaten naiz. Hirurogei ta hemezortzi urte dauzkat. Ba det urtea.

A.: Noiz arte ihardun zara pelotan?

A. III: Profesional bezala berrogei ta zortzi urte arte. Gero afizionatuekin hirurogei urte arte jokau nuen. Partidorik gehiena jokau nuen berrogei ta hamar hirurogei urte bitartean.

A.: Urtean zenbat partidu egiten zenuzuten ba?

A. III: Sasoian gutxi jokatzeko nuen, sei partidu, zazpi... Baina kobrau ondo egiten nuen e! Bost mila pezta, sei mila pezta. Diru asko zen orduan. Asko.

«Gero Txikito de Iraeta irabazi nion».

A.: Zuk diru hori ateratzeko besteek ere aterako zuten bat beren puska...

A. III: Nerekin jokatzeko nire kontrarioek doblea kobratzen zuten. Preparatzen berak egoten ziren, nerekin jokatzeko aurreko jaietan da ez zuten jokatzeko. Ta horregatik doble pagatzen zieten.

A.: Profesionala utzi eta beste jende bat preparatzen ibilia zara, ez?

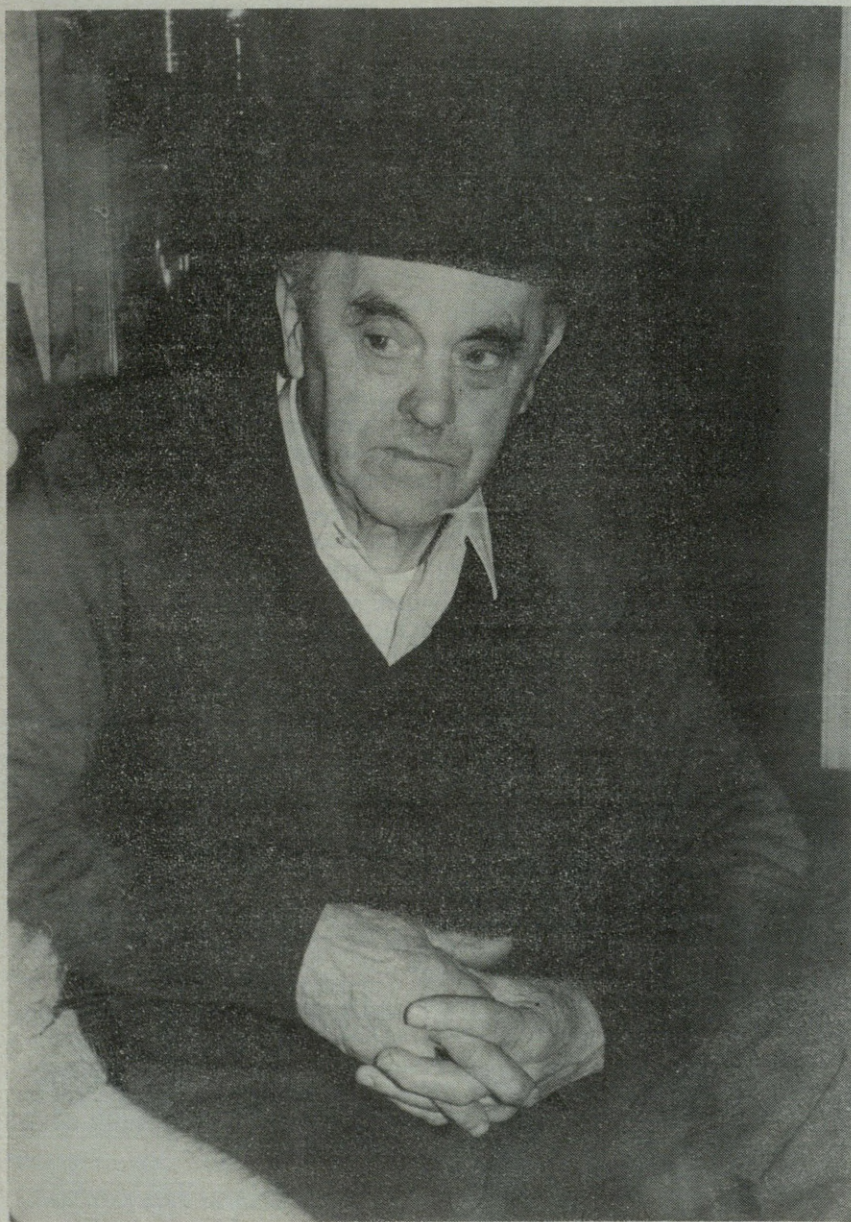
A. III: Beti. Preparatzen da ibili gara.

A.: Ta zein da zein pasa da zure eskutatik?

A. III: Mutilak? Garzia Ariño ta hemen izaten ziren. Elorza ta Bizkaitan. Honera etortzen ziren. Entsaiazera piskat.

A.: Garcia Ariño eta Galarzaren arteko azkenengo partidu hau sonatua izan da ba!

A. III: Galarza horien aldean asko da. Ta edadean ere aldea. Galarzak hogeitabi urte edo horrela. Gazte xamarra oraindik. Besteak berriz hogei ta hamairu-hamalau. Behin hogetahamar ezkerro segituan bajau egiten du.

A.: Zer behar da pelotari ona izateko?

A. III: Pelotan ibili egin behar, ibili. Jardun asko egin behar. Berez etorri behar du, «bistie» ta..., fubolen bezala, igual igual. Gero hor afizionatuak eta asko izaten dira, karreran ta edozein lekutan, deportean ta, marra bat eta hemendik horra pasau ezin. Hemen mordua gerau. Gutxi ona hor. Deporte denetan. Orain asko berriz afizionatutan irtetzen da, ta gero aurrerago inor ez. Ta hori zergatik izango den? Ez direlako jarduten. Frontoian pelotan aste-egunean eta jardun egin behar hor, jardun.

A.: Lehen zer zen orain baino afizio gehiago edo?

A. III: Bizioe?

A.: Ez, ez, afizioa.

A. III: Lehenago gehio afizioa. Orain bizio ugari!

A.: Bizioa al da pelota?

A. III: (Bai esaten hasi da baina konturatu orduko...) eeez, bestela! Oi gazteak!, Jesus! (denak parre puskat

«Berrogei ta lau urterekin galdu nuen txapela. Ba nenkien galdu behar nuela!».

egin ondoren).

Gure gazte denboran zineik ez zen ta. Zineik ez. Lanik ez! Ta guk lana ez egitea nahi! Ez nahi lanean! Zera! Hamar urtetarako hasi ninun lanean. Hamar urtetarako. Abarketan. Gizonak bezala egin gainera lana hamar urterekin abarketan.

A.: Bai, gogorra izango zen! Guk behintzat aditzen ditugu oraingo gazteak direla eta ez direla...

A. III: Ai... (parrez hasten da) oohh! Diferentia da diferentia.

A.: Ordukoak ere zer edo zer izango zinetan. Denak ez zineten galga berrekoak izango!

A. III: Denak ez baino... Ba ziren bai orduan ere okerrak, ba ziren. Baina oraingo aldean gutxi. Orduan droga ta zer ziren ere..., orain berriz gazte denak alperrik galduta.

Orduan malizi gutxio eta konfiantza gehio. Gu hor bizi ginen etxe handi batean, «Florida» esaten zioten batean, ta bederatzi habitante zeuden

«Partidorik gehiena jokau nuen berrogei ta hamar hirurogei urte bitartean».

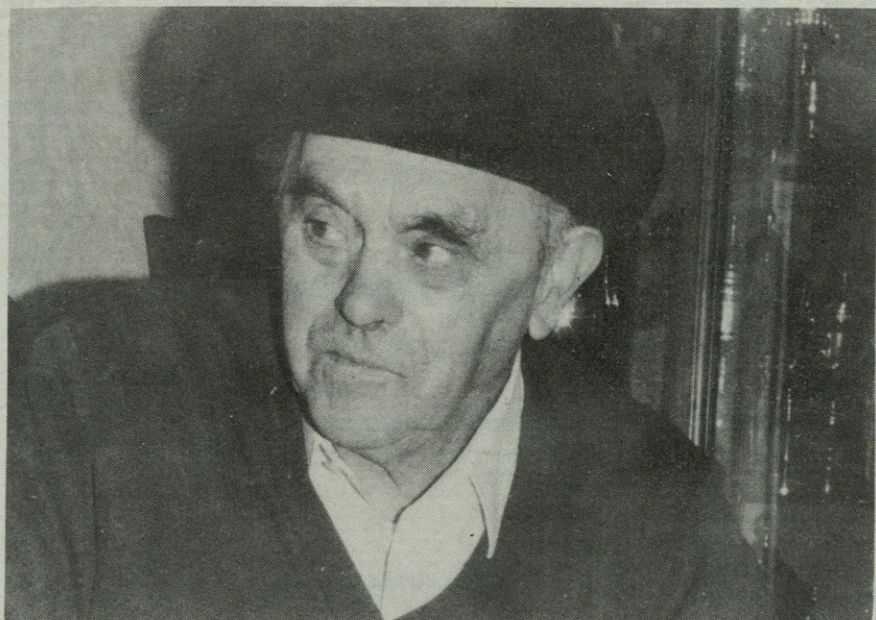
han, bederatzi habitazio, ta inork zeraila bat zuen eukiko! Orain utzi ezazu atea zabalik gauean!

A.: Pelota utzi eta txorikin...

A. III: Baita lehenago ere. Txorikin pelotan hasi nintzen ezkerroz. Beti txorikin.

A.: Ta nondik datorkizu txorin zera hori?

A. III: Afizioa. Orduan asko ibiltzen zen bai. Hantxe sartu afizioa. Tabernarako afizio handirik ez ta, reklamoekin hantxe hasi.

A.: Ta baratzako txabolan daukazu txoriak zer dira?

A. III: Jilgeroak ta kanarioak ta. Ekarri egiten dira hauek.

A.: Ta gero saldu?

A. III: Bai, saldu. Denbora pasa-

«Pelotan ibili egin behar da, jardun».

tzeko, egiten dut hori, bestela eguna non pasal!

A.: Lehen, pelota biziagatik eta suabeagatik eta aritu gara. Nolakoak gustatzen zaizkizu zuri?

A. III: Kanpeonatuak jokatzen deanean eta pelota aparta da jardutea ta kuento da hori. Hirugarren tanturako kontrarioaren pelota ateratzen da. Askotan, askotan, ia beti. Batzutan motela komeni zaiola ta bestetan bizia ta...

Orain, udan, Retegik eta zerak jokatzen dute, Galarzak! Hor jakina hor zeinek atera behar dituen, Retegik motelak aterako ditu ta besteak biziak.

A.: Ta nola joango da partido hori?

A. III: Hor Retegik irabaziko du. Hori diferentea da besteen aldean. Baina beste hori ere..., aldrebesa!, egokitzeanean peligr osoa, baina tanto asko galtzen du. Oraindik gaztea!, hogeitau bi urte edo.

A.: Ta zer dauka ba Retegik beste aldean?

A. III: Piskat edadean ere sasoi hobeagoa ta... Ona da gero hau e! Beldur piskat ere eukiko dio Galarzari. Honek egun ona baldin badauka... Erraz galtzen du ordea tantoa...

A.: Omenaldiak eta egin dizkizute ezta?

A. III: Donostian egin zidaten.

A.: Zer gogoratzen duzu ilusiorik handienarekin?

A. III: Sasoi onenean, jendea joaten zen ba asienton tartean frontoia dena jendez beteta, ta ertetzerakoan txaketak, orduan txaketekin joaten zen jendea, txaketak bizkarretik ta halako erteera hura!, ilusiorik handiena egin zidana. Halako txaloak eta.

A.: Ze kontseju emango zenioke pelotan aritu nahi duenari?

A. III: Kontsejua? Jardun egin behar! Asko jardun behar da. Ta jarduten ez bada alperrik! Ta orain berriz gazteak ez dira jarduten. Azkoitiko plazako arkupean joaten zara arra-

«Gure gazte denboran zinerik ez zen ta...».

tsaldean ikustera ta lotsau egin behar. Animik ere ez! Ta lehen gu gazte giñela han tokirik ez zen egoten. Beti baten bat pelotan. Ta edadetuak, gu mutik koskorrak ta bialdu egiten giñuzen. Ta orain berriz beti hutsik. Beste bizimodu bat daukate gazteak orain.

A.: Zein izan da zure kontrariorik handiena?

A. III: Mondragonesa. Nik gainera sasoiaren harrapatu nuen hori!

Indarra zeukan horrek, pelota pailian bezala jotzen zuen. Horrek baztarretik sakatzen zuen, ta nik zabaletik. Horri ikasi nion baztarretik saketzen.

A.: Ameriketara eta ez al zara ibili?

A. III: Etorri zitzaizkidan joateko baina ez nuen gogorik. Karmelo Baldak esan zidan, «etorri gurekin, dena debalde», «Ez daukat gogorik» esan nion. Kanporako gogorik ez. Etxean hoberena.

Hauek denak hitzegin eta «Plazan izan al zarete?», galdetu digu. Baietz, guk. «Ta ikusi al duzue nik han utzitako marka?» «Ze marka?» Ta «etorri, goazen plazara».

Kale Nagusiko beste puntan da plaza. Eliza pasa dugu. Bertan gara. Erakutsi digu lehen aipatutako arkupea (bere oroitarri bat dago ondoan). Haruntzago frontoia. XVIII. gizaldira, orain berritua. Harritzko frontisa, aldameneko paretak txuri-txuri oraindik.

«Tabernarako afizio handirik ez ta txorikin!»

Frontoi handia da. Izkiña batean sartua. Gero plaza guztia dago. Gero karretera. Gero azera.

Azeran jarri da frontisa han haruntzaldean fronte-fronte daukala. «Hemen egin nuen marka. Beste inork ez du oraindik aproba egin».

Berrogei ta hamarren bat metro egongo dira azera eta frontisaren artean. «Hor arkupean ari nintzala esan zidaten» egin ezak aproba. Ta egin nuen. Portal honetako atea ireki. Botea egin. Tira ta buena egin nuen».

Esan digunez distantzia ez omen da okerrera. «Aldapa gora egiten honen. Txapa goian geratzen da. Hai-zeak gainera kontra jotzen du, handik hona». Eta ia ia ikusi ere egin dugu pelota txapa gainean buena egiten. Baina orain inork ez omen dio aproba egin nahi.

Frontoia hutsik. Ez da inor ari pelotan. Frontoia berritu, txuritu, eta... Etorriko al dira garai hobeagoak!

Jexux IJURKO
Joxe MOLLARI

ARRANPOLA!!
ZERU SANTUKO ERBI
ADARTSUA! NOLAKO
ALDIZKARITXUA!

aiZU!

SINISTU
EZINEZKOA

ORRIAL-
DE PILO
BAT!!

PRIMERAKOA
HI!!

ORAIN-
DIK EZ
AL ZARA EN-
TERATU??

OINA-
RRIZKO
EUSKARAZ!

ZEREN
ZAIN
ZAUDE,
TKO

IZAN
ZAITEZ
HARPIDEDUN!

IZEN ABIZENAK
HELBIDEA
HERRIA PROBINTZIA
ZEIN MAILA?: ZENBAT ORDU IKASI DUZU?

180 ordu (1. MAILA)

350 ordu (2. MAILA)

500 edo gehiago (3. MAILA)

ALE BATEN PREZIOA: 100 pzta.

URTE OSOKO HARPIDETZA: 1.000 pzta. (España)

1.500 pzta. (Europa)

"AIZU!" Comandante Velarde 2/ BILBO

☐ JIRO POSTALA

☐ TXEKE BIDEZ

☐ BANKU BIDEZ

BANKUA/AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

KONTUA/LIBRETA: ZENBAKIA

A NOMBRE DE -REN IZENEAN

IZENPEA/Firma

Aurtengo

Udako Euskal Unibertsitateko

teknika

saila antolatzen

Martxoaren 26an egin genuena, aurtengo hirugarren bilera izan dugu Teknika Saileko partaideok, datoren udako ekitaldia zehaztuz eta finkatuz joateko asmoz. Eta honen berria ematera dator artikulua hau hain zuzen ere.

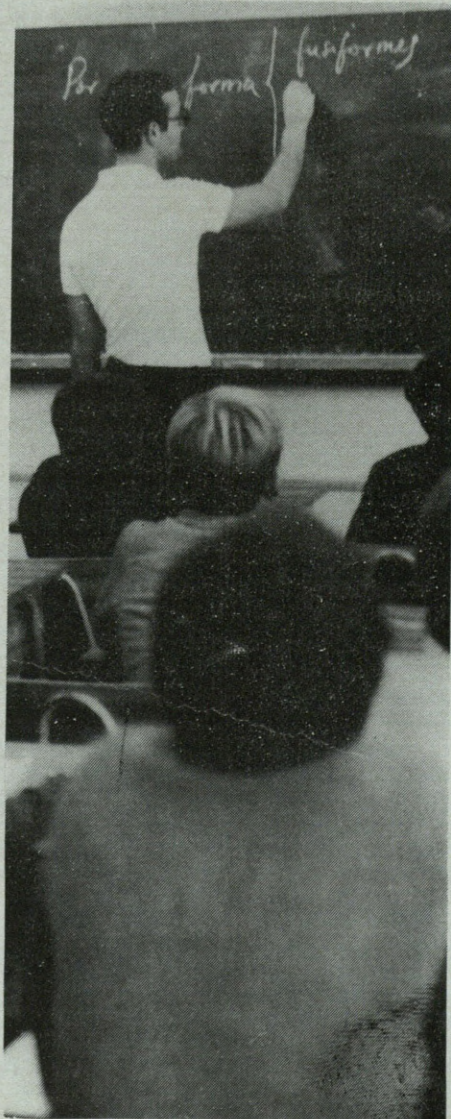
Teknikaren arloa hain zabala izanik, lehenengo bileran ikusi genuen geure sailaren zatiketaren beharra; eta horixe egin genuen. Hau da, aurtengoak bi azpisail izango ditu: Mekanika eta Elektrizitatea, pertsona bakoitzak, berari interesatzen zaion arlora joateko aukera izan dezan.

Halaber, teoria eta praktika batera eramatearen premia ikusirik, ondoko eran burutuko ditugu aurtengo eskolak: beharrezkoak diren kontzeptu teorikoak azalduz, praktikara pasatzera zuzenean; bai kalkula zein saiakuntzen bidez.

Mekanika atalean, «Estatika» eta «Materialen Erresistentzia» direlako gaiak aztertuko ditugu, Elektrizitatearen ingurukoan, «Potentzi faktorearen inguruko arazoak» eta «Motoreen erregulazioa» ikusiko direlarik, honetarako behar diren aparatuak eta tresneria Iruñera bertara eramanez.

Dena dela, elkarren arteko gaiak ere antolatu dira guztientzat, hala nola, «Ikerkuntza Operatiboa» — Mekanikari zein Elektrikarientzat interesgarria baita — eta «Hizkuntza».

«Hizkuntza» izeneko honetan, haxe da egingo duguna: Formulazio edo adierazpen matematiko eta fisikoaren irakurketa edo esamoldeari da-

gozkion arazoak aztertzea, eztabaiatzea eta azken batez, berauen bateratasunerako egokiak diren pertsonen eritziak entzunik, finkatuz joatea.

Aurtengo U.E.U.n egongo diren Matematikari, Fisikari, Kimikari eta Teknikarien partaidetasuna guztiz premiazkoa ikusten dugula, esan beharrik ez dago. Lerro hauetatik, honetan interesaturik dauden guztiak parte hartzera gonbidatzen ditugu.

Orain artekoa, goizeko ekitaldiei buruzkoa izan da soilik. Arratsaldeetarako ere badugu zerbait prestatu-rik. Esate baterako:

- Benetako proiektu tekniko bartzuren azterketa elektriko eta mekanikoa.

- UEUra etorriko diren zenbait ikasleren karrera-amaierako proiektuen aurkezpena.

- Hitzaldiak.

- Ordurako idatzirik leudekeen lanen aurkezpena.

Egitaraua badugu. Gogoia ere bai. Euskal teknikarion eskuetan dugu teknika eta industriaren mundua eus-kalduntzea.

Oharra: Inork informazio gehiagorik nahiko balu, telefono hauetara dei lezake:

DONOSTIA: Elhuyar 943 - 429945
BILBO: Martxel Ensunza 94 - 4420923

U.E.Uko Teknika Saila

«Ni ez naiz Noruegako errege» diskoa dela eta

Ruper Ordorikaren azken akordeak

Jexux IJURKO

Alperrik da artikulu hau honelakoetan hasi ohi den legez hasi nahi izatea. Alperrik. Izan ere, lerro hauek irakurtzeko sasoian, aurkezpen guztiak eginak izango dira dagoe-neko, baita kritika batzu ere. Beraz, esan bezala, alperrik da berandu gabiltza eta.

«Hautsi da anphora»tik hona ia bi urte t'erdi pasa dira eta bigarren disko hau entzun orduko begibistan geratzen da denboraldi hori ez dela alperrik pasa. Ruper ez da iadanik lehen aldiz estudio batetan sartzen den kantari injenuoa. Profesional modura handik eta hemendik ibiltzeak intuizio eta asmo berriak ekarri dizkio eta garbi dago oraingo «Ni ez naiz Noruegako errege» honek beste era batetara ematen dituela minutuko 33 jirabirak.

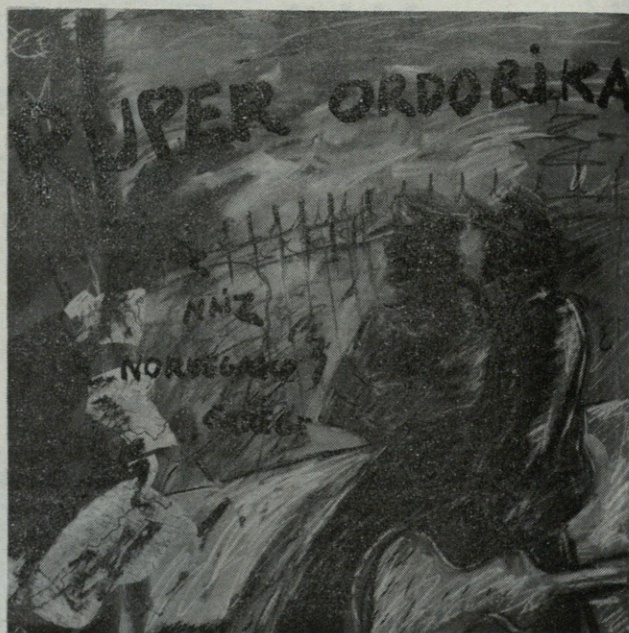
INTELEKTUALIZAZIOAREN BELDURRA

Ordorikak berak esana da «abisatzen duena ez omen da traidorea» intelektualizaziotik urrunduta edo ihesegin nahi izan duela. Diskoaren izenburuak berak badirudi horrelako zerbait sujeritu nahi digu-

la, eta garbi geratzen da «Hautsi da anphora» izen buru misteriotsu eta esanguratsu harekin daukan alde. Ruperrek hori dioenean bere kantuak nola-bait komertzializatu nahi dituela adierazi nahi digu nonbait. Hori da guk sumatu duguna behintzat.

Eta garbi dago soinu aldetik paregabeko grabazioa lortu duela Oñatiko kantariak, herri honetan inor gutxik lortu duen modukoa. Kanpoko profesional askotxok izenpetzeko modukoa. Aurreko diskoaren grabaketa kaskarren aldamenean, hona hemen lehen diferentzia. Aldekoa kasu honetan.

Baina soinua ez bait da grabaketa bakarrik, eta melodiek nahiz moldaketek beren berebiziko pisua dutenez hitz pare bat horretaz. «Nire furgoi beltza» eta «37 galdera» kantuenak ezik, beste kantuen melodiek nolabait badute arbasorik lehen diskoan. Aipatutako beste bi horietan, oinarri erritmiko bizi batek markatzen du gainetako guztiaren linea. Dena dela diren guztiak experimentalismo eta forma berrien bilaketa baten barnean ageri zaizkigu, eta

esan beharra dago esaldi musikalen aldetik ez dugula eten handirik somatu lehen diskotik hona. Aurre-raphenik bai ordea. Zorionez ausarta bait da Ruperren irudimena.

FM-ETAKO HONDAR MOGIKORRETAN

Tximeleten gisa, melodiak ere itxuraldatzen dira erabat estudiotik pasa eta gero. Eta hemen hasten dira kanal komertzialei eginiko konzesioak. Zeren gauza jakina bait da Ruperrek bere kantuak «40 printzipaletan» sartu nahi dituela, baina nahi hori desio hutsa bakarrik ez denez inplikazio batzu dakartza, justu justu Ruperrek disko honetan —eta neurri batean behintzat— onartu egin dituenak: bateria eta baxuaren jotzeko era berezia, ahotsaren bigarren maila, textuaren zokoratzea eta musika tresna fantasmaren bat sartzea, etabar. Alde honetatik konzesio gehiegi

egin ditu Ruperrek, baina zehazkiago aipatuko ditugu geroago kantuz kantu aipatzeko tenorean.

Izan ere, Ruper bere buarekin gatazka bizian ikusi uste izan dugu. Alde batetik, FMetan atope sartu nahia baina bestetik bere intuizio kreatiboan amore handiegirik eman gabe. Kontradizio horretan borroka gogorrean, letratar iristen gara. Kantu baten azken ingredientea (edo lehena, segun eta norrentzat). Hitzekin, izan ere, batzutan maila explikaezinetara iristen bait da arestian aipatutako kontraesana. Hau da: egileak intelektualizazioetatik eskapo egin nahi badu, zergatik aukeratu ditu orduan hain textu intelektualak? Zeren, lehen diskotik hona textuetan aldaketarik egon bada ere, ez da izan abstraktotasunaren aldetik, beste maila batetan baizik. Planteiamendu musikal horiekin ez al litzateke

egokiago beste modu bate-
tako poemak aukeratzea?
Horra hor galdera.

Eta garbi dago Rupe-
rrek lortu egin duela irra-
tietan bere kantuak behin
eta berriz sartzea, baina
hor komunikazio-proble-
ma sortzen da segituan: bi
mila disko gehiago saldu-
ko dira baina azken pro-
duktu horretan ez al da
berdin «zoriontsuak al za-
rete mugaz bestaldeko biz-
tanleak» edo «furra, furra,
fandagua» kantatzea? En-
tzulearen komunikazio al-
detik esan nahi da.

Beste modu batetara
esanda, guk jakin nahi ge-
nuke egileak forma inte-
lektualetatik urrundu nahi
badu zergatik ez duen jo
«Zenbait bertso xelebre-
»ren bidetik eta bai «37
galdera»ren aldetik. Arra-
zoiak beste batzu izango
dira, eta arrazoiak egon
badaudelarik garbi dago
oso arriskutsuak direla.

KANTUZ KANTU

Ikus ditzagun diskoaren
bederatzi kantuak banan
banan eta espero dugu
orain arte esandakoak
apur batetara argituko di-
rela.

«Asmatzekorik ez»:
Ezin zuen Ruperrek kantu
hobeagorik topatu diskoa
hasteko, musikalki disko
osoaren konpendio gisa
bait deritzogu. Bere aintzi-
nako estilo beretik, aho-
tsaren distantziamenduak
eta bateriaren nagusitasu-
nak ondorengoetan etorri-
ko denaren abisua ematen
digute. Poema Ruperrena
berarena, diskoan azaltzen
dituen lauretatik lortuena
irudituz zaigu eta melodia
—etsipenezkoa giro etsi ba-
tetarako— oso aproposa
da.

«Nire furgoi beltza»:
Aurrekoan bezala, bai le-
tra eta bai musika Ordori-
karenak dira eta biak oso
ongi doaz konjuntatuak.
Kantua berez koherentea
izanik, diskoaren osotasu-
nean ez diogu koherentzia

handirik aurkitu (molda-
ketetan ez bada). Etenal-
dietan eta amaieran egini-
ko instrumentalak apur
bat gratuitoak irudituz zaiz-
kigu, kontextutik kanpo.

«Bart sobera ardo edan
nuen...»: itzalean utzi be-
harreko kantua. Ruperren
linea tradizionaletik doa
melodia baina aportazio
berezirik gabe. Bixenteren
kitarrari lehen diskoan
zeukan baxuaren apoioa
falta zaio, eta poema dis-
koan dagoen txarreneta-
koa da. Olbidorako kan-
tua.

«Bye bye gizontxo»:
Kantu honetan antzeman
daiteke zein erraz izorra
dezakeen tratamendu mu-
sikal desegoki batek kali-
tate handiko poema bat.
Heroe frustratuaren erre-
tratoa den poema zoraga-
rri hau esaldi musikal es-
tuegiz erabili du kantugi-
leak. Beste edozeinengan
ohituak gaude baina Ru-
perrengan pena ematen
digu. Ahotsa, bestalde,
galduta geratzen da.

«Galtzetan gordetze-
ko koblak»: Aurreko bi kan-
tuen tragu txarra aherentzi-
erazten digu Ruperrek eta
haserako bien bidera buel-
tatzen da; izugarritzko kon-
penetrazioa ageri du kan-
tugileak Sarrionandiaren
hitzekin, eta kantuaren as-
tinaldia lehen kolpean hel-
tzen da, bat batean ziplo.

«37 galdera mugaz bes-
talde dudak kontaktatu ba-
karrari»: Furgoi beltzaren
kantuaren bidetik abiatu-
ta, bide erdian gelditu da
eta ez du haren kontun-
dientzia iristen. Textua lu-
zeegia gertatzen da mota
horretako musika baten-
tzat eta textutik urrundu
besterik ez gaitu egiten.
«Berandu dabilta»ren tra-
tamendua merezi luke gure
eritzia. Bestela, hitzak so-
bran daude.

«Beste edozein»: Hiru-
garren kantuarekin esan-
dakoa errepika genezake
hemen. Detalle nabarmen
handirik gabeko multzo

instrumental batek garbi-
tasunik gabe entzuten di-
ren hitzei uzten dio prota-
gonismoa eta textuak ez
du ematen aski kalitaterik
zutabe izateko. Beste bat
olbidorako.

«Berandu dabilta»:
Musika aldetik kanturik
kreatiboena eta aportazio
gehienak egiten dituena.
«Fas fatum»en forofo
itsuak garenontzat Rupe-
rrengan sinesteko beste
arrazoi bat. Poema bat ira-
kurri, interpretatu eta mu-
sikatzearen orduan herri
honetan egin den ahalegin
nabarmenetako bat. Bate-
riaren detaile funky batzu
kendu eta baxua nabar-
mentzea dira tartean faltan
botatzen den azken gere-
zia. Orokorrean geniala.

«Alberto Caeiroren bis-
ta»: Sarrionandiaren tex-
tua argi handikoa ez bada
ere, berdin litzateke ho-
beago balitz ere kantaria-
ren ahotsa hain entzuten
bait da nahasi eta urrun.
Emilio Cao-ren arparen-
gandik gehiago espero ge-
nuen baina neurria ematen
du.

AGUR GISAKO LE- RROAK

Honaino kantuen bana-

kako iruzkinak. Norbaitek
pentsa dezake gehiegi ba-
lioztatu dugula hitzarena
eta musikarena atzean utzi
dugula. Guk ez dugu uste
horrela denik, baina gure
ustez «Ni ez naiz Noruega-
ko errege» diskoa ezin da
epaitu esanez lortu duen
soinua oso ona dela. Eta
herri arrazoi batengatik:
gure ustez Euskal Herrian
Ruper Ordorikak bezain
ongi poemak musikatzan
asmatu duen kantaririk ez
dagoelako. Lehen diskoan
mutur aurrean erakutsi zi-
gun gauza bat dela poema
bati musika bat jartzea eta
beste gauza bat poema bat
irakurri, interpretatu eta
interpretazio hori musikaz
adieraztea. Ruperrek eten
bakoitzaz, entonazio ba-
koitzaz poema interpreta-
tzen digu, zer esanik ez
musika moldearen bitar-
tez. Edozein poetarentzat
ohore litzateke Ruperrek
poema bati musika ipin-
tzea. Balio hori galduago
ikusi dugu azken disko ho-
netan.

Berrogei printzipaletan
sartu nahi zuen Ruperrek,
eta inor baino gehiago sar-
tu da oraingoan eta azke-
nik. Baina zein preziotan?
Hori, zein preziotan. ■

«URRIA»ko Beñat Axeari-rekin

Kantatzea, erotik behar dugun gauza da

Bide herriak, bide oso pertsonalak, bilatzen eta lantzen ari zaizkigu URRIA taldekoak. Azken denbora honetan gutxi entzunak ditugun Beñat Axeari eta bere adiskideak. («Aspaldian gutxi entzunak ditugu» esatea ere nahiko gutxi esatea bada, pintxadiskos mamoiak jabe egin zaizkigun Herri honetan).

Beñat Axearirekin egon gara, beraz, egia esan elkarrizketa bat egiten baino kantagintzaren gora beherak aztertzen, eta azken aldi honetan egiten duten espektakulu mota berriaren grabaketa bat entzuten. Eta eztabaidatzen. Hemen argitaratzen dugunarekin, ziur gaude, irakurleak ez du URRIA taldeak egiten duen musikaren usainik hartuko. Kantaldiren batera joan besterik ez du.

ARGIA.— Zu «Urria» taldearen partaide zara. Aurreko diskoan zenuten konposizio berdina al duzue gaur egun?

BEÑAT AXEARI.— Ez, ez, aldatu da. Hiru kasutan mantentzen da, Baionakoak hirurok: taldeko neska, Christine Martineau, bibolina jotzen duena; Pascal Gaigne, kitarrak jotzen dituen; eta hirurok. Hiru horiek eta beste hiruk osatzen dugu «Urria» taldea eta denetara konposizio hori gure bidearen ispilu on bat da, duela urtebete elkarrekin gaudelarik elkarrekin topo egin bait dugu kantaldietan musika jotzen. Baina beste hiru horiek ez dira

Baionakoak. Saxojolea, Michel Doneda Toulousekoa da, Frantziako elementu interesgarrienetako bat; perkusiojolea Libournen da; eta kontrabaxujolea ere Toulousetik gertu bizi da. Orain arte beste estilo batzutan ibili dira baina orain elkarrekin goaz.

A.— Egiten duzuen musika zuek burututakoa al da?

B.A.— «Urria»ren barnean asko gara konposatzen dugunak, musika egiten dugunak. Pascal dago, eta gero neroni ere. Bestela, Michel Doneda ere hor dago, kontrabaxujolea, eta egia esan materiala ez zaigu falta. Gaur egun eszena gainetik eskaintzen duguna Pascalek eta biok egin-

dakoa da, baina Michel-en gai pilo bat estreinatzeko asmoa dugu.

A.— Zure eboluzio pertsonalean zein pausu nabarmenduko zenituzke hil ala biziko erreferentzia gisa?

B.A.— Guretzat haustura inportante bat izan zen klerikalismoarekiko haustura. Haustura alderdi guztietatik begiratu. Klerikalismoa pentsamolde baten esentzia bezala, edozeinek hitzegin dezake modu klerikal batez, eta era berean egon daiteke ezaugarri klerikala duen diskurtso politiko bat. Gu hasi ginenean politikakariaren presio bat zegoen artearen gain, ez bakarrik musikaren gain, eta oso gauza panfletarioak esan beharra zegoen. Eta sentimenduaren dimentsioa, gorputzaren ahalmen kreatiboa desarrolatzea zaila zen muga horretatik pasatuz. Musika urjentzia pertsonal moduko zerbait zen halere, ez zerbait derri gorrez egin beharra, eta horrek ekarri zuen modu didaktikoekin puskatu behar izatea, apurtu behar izatea. Horrela eman genituen geure musika konposatzeko eta inprobisazioa integratzeko lehen urratsak.

A.— Zuen lehenbiziko diskoa linea klerikalistaren barnean al legoke?

B.A.— Ez, bien artekoa da nire ustez. Esate baterako, LPa hasten duen kantutaren hitzak oso didaktikoak dira. Baina badira kantu batzu —Agustín Zamorarenak edo— poesiarrentzat joateko desioa agertzen dutenak.

A.— Oinarritzko galdera bat egingo nizueke, zergatik kantatzen duzue? Izan ere, diskoa entzunda sortzen den lehen galdera hori da eta.

B.A.— Beharrezkoa delako. Guretzat urjentziazkoa da era horretara gure sentimenduak adieraztea.

Behar hori gero sartzen da ofizioa edo zeu zauden marko sozio-politikoaren barnean, baina oinarrian kantatzea errotik behar duzun gauza da. Hasi ginenean hori ez zen hain nabarmena, gerora deskubritu dugu piskanaka piskanaka geure baitara joanez. Hasea batetan ez zen horrela, oso desberdina zen.

A.— Baina publikoa ere hor dago, ezta?

B.A.— Jakina, hori ere fundamental da. Guk ez dugu geuretzat bakarrik jotzen. Gure musikaren funtsean ekintza kolektibo baten asmoa dago, eta pentsatzen dugu publikoarekiko komunikazio hori badugula. Pentsatzen dugu komunikazio hori adierazi daitekeela, ez betiere akordio orokor baten bidez baina bai eztabaida baten bidez.

A.— Dena dela, zuen musika entzunda garbi dago zuen musikak ez duela jende askorekin konektatzen,

esan nahi bait da ez dagoela zuen musika bezalako askorik...

B.A.— Bai, hori problema da, baina gure esperientziatik abaituta gurea ez da inkomunikazioaren esperientzia, komunikazioarena baizik. Noski, beste batzurekin ezin ulertzea ere badago. Garbi azaltzen da konflikto bat dela, eta nik uste dut maila jakin batetan gure lur honetan ez dagoela kultura sortzerik hausturarik burutu gabe, aurrerapausu bat eman gabe nolabait. Gero ere, gure komunikazioaren edukiak entzute jarrerara bat eskatzen du, entzute jarrera aktibo bat. Ez gauza baten jasotze soila. Erlazio berri batzu sortu nahi ditugu publikoarekin, eta hori ez dago sekula alde zuzen irabazia, hori guk irabazi behar dugu. Espektakuluaren magiaren bitartez lortu beharra dago hori. Gaur eguneko kondizioetan hori ez da lehen mementuan irabazten,

kontran dauden gauza asko bait daude: produktuen konsumatzeko betiko erlazioak, irratitatu entzuten dena, e.a. Hori dena badakigu, baina ez dugu gure desioan amore ematen. Eta ez dago gaizki, e? Ez dugu kontrako esperientziarik jaso.

A.— Zein erreferentziatik abiatu zarete zuen musika mota hori aukeratzeko?

B.A.— «Urria»ren erreferentziak askotxo dira. Hasteko Euskal Herriko musika tradizional batzuren oihartzuna dago. Nire barruan ditudan Zuberoako doinuak beti ere kantatzen segitzen dut. Baina badira beste eragin musikal batzu ere, Europako bat bateko musikaren ildotik datozenak eta hemen guztiz ezezagunak direnak.

A.— Zuek berriki egin dako kantaldiaren grabaketa entzun ondoren, badirudi zuen musika askoz egokia goa dela zuzenean emateko

disco baten bitartez baino...

B.A.— Hor garbi dago gure produktu hori ez dugula horrelaxe grabatu nahi diskoan. Kontzertuak bere erritmoa eta emateko modu berezia dauka, eta grabatzeko garaian gauza oso modu desberdin batez planteiatzen duzu.

A.— Zein ingurunetan mugitzen da hobeto zuen musika, urbanoan ala ruralen? Badirudi urbanora hobe egokitzen dela...

B.A.— Ni gizaki konplexu bat naiz, nik baditut mendi aldeko erroak baina Baionako herrialde urbanoan bizi naiz. Eta ni bezalako jendea ni bizi naizen lekuan topatuko dut, Baionan etabar; baina herri ttipietako eskualdeak ere ikutu ditugu, eta bertan eman izan ditugu kantaldiak. Asko eta asko oso positiboak izan dira, hau da, horrelako musika entzuteko ohitura ez zeukan jendeak oso gustora entzu-

ten zuen eta komunikazio handi bat sortzen zen. Gero ere, noski, eztabaidak izan ziren Ipar Euskadin jendearen artean batzuk esanez hau ez zela euskalduna, besteak baietz... baina desberdintasuna ez zen rurala eta urbanoaren artean, pertsonalak baizik.

A.— Lehen, garai batetan, askoz garrantzi handiagoa ematen zitzaion gai sozial edo politikoei —nolabait esateko—. Gaur egun, berriz, askoz gauza indibidualagoetaz aritzeko joera dagoela. Zuk nola ikusten duzu aldaketa hori?

B.A.— Oso gai zailak dira modu egoki batetan tratatzeko. Ez duzu nahi era didaktiko edo panfletario baten bidez erabili nahi, eta horregatik oso zailak dira. Urte askotan lan egina naiz ola batetan, eta garai batetan saiatu nintzen peoi gisa pasatako urte haiek kontatzen baina

idaztea gauza zaila da eta egin nituen textuak ez zitzaizkidan gustatu. Orduan, mementuz utzi egin nuen gai hura. Apur bat gehiago heldu arte behintzat. Sentitzen bait nuen idatzitako hura ez zela errealitatea. Gai hauek oso inportanteak dira niretzat, baina oso zaila da hitzegin nahi duzunaz nahi duzunean hitzegin ahal izatea.

A.— Beraz, non gelditzen da gizartearekiko konpromezua?

B.A.— Guk kantari edo musikari bezala badugu konpromezu bat gertatzen denarekin, eta horren adierazgarri gisa kantaldiak ematen ditugu okasio zehatz batzutan edota borrokan ari den jendeari laguntza emateko. Konpromezu pertsonal serio bat da, hau da, erabakitzen dugunean «han kantatuko dugu» horra hor gure babesa, mugimendu sozialari ematen diogun babesa.

A.— Nola ematen da zure baitan artistaren kontzeptua? Hau da, zein planteiametutik abiatzen zara zure ofizioa ulertzeko?

B.A.— Hasteko, guk gure lana utzi genuen baieztatu ahal izateko sorkuntzazko lanetatik bizitzeko ahalmena, gure lurrraren kondizioetan artista bezala bizi ahal izatea erreibindikatu. Izan ere, pentsatzen genuen oso positiboa zela praktika horretatik bizi daitekeela, musikari bezala, beharrezkoa zela. Bestela, espontaneismoaren sublimazio osoa gertatzen zen, artearen ukazioa. Eta artea aipatzen dudanean ez dut esan nahi guante zuriko artea, herri artea baizik. Baina herri artea ez da hartu behar espontaneismoaren aldetik, jendearen bizimodura eta pentsamoldera egokitzen zarelako, zeren modu horretaz onartua izango zara baina ez duzu kondiziorik sortuko gauzak aurrera joan daitezzen.

Hor kontraesan bat dago eta horretan bizi gara. Hau da, pentsatzen genuen derrigorrezkoa zela artista bezala bizitzea, geure arteaz, eta planteiatu ahal izatea «ez gara igeltseroak, musikariak gara». Eta deitzen gaituen jendearekin lan kontratu bat nahi dugu. Hori da planteiatu beharreko erlazioa. Baina bestaldetik ez dugu hori egiten mundutik kanpo dauden musikariak bezala, herriarekin batera dagoen artista baten papera bete nahi dugu (eta hori, bistan da, ez dago aldezturik irabazita). Eta nahiz eta harririk ez erabili langileak garela. Garbi dago hori eginez arriskua dagoela herriarengandik urruntzeko eta hori da erori behar ez den zuloa.

**XALBARDIN
ARTASO**

azken abentureroak

Corto Maltés baino lehenago aritu zen Arthur Rimbaud Afrikan; une berean, Lawrence-k turkiarren kontrako erasoak gidatzen zizkien arabiarrei.

Rimbaud, Lawrence eta Corto Maltés, askatasun instintuak bildutako hiru gizon, intentsuki bizitzeko beharrak adoreturik. Poe-

sia eta ekintza direla medio, hirurak paradisu galdu baten bila.

J'ai vu des archipiels déraux! et des îles Dont les cieux délirants sont ouverts au vogueur...".

Hugo Pratt, beneziar komikigilearen «Las Etiópicas» izeneko azken komiki bilduman (39 eta 40 orrialdeetan), Rimbaud-en

bi bertso agertzen zaizkigu («Le bateau ivre»aren zati bat eta «Ma bohème»aren beste bat) eta bestelako aipamen batzu ere.

Eta zer esan dezakegu Rimbaud-en bizitzari buruz?

Lehenengo eta behin, Frantziako Charleville hiri burges eta lasaiean jaioa zela 1854.go Urrian. Eta

gaur egun, munduan eza-guna bada —den neurrian, behinik behin—, bere bizitzan, 1869 tik 1875 era, gutxi gora behera, literatura egitera dedikatu zelari zor dio.

Paul Verlaine-ren adiskidetasuna landu zuen, sakonki, eta honen bitartez, Parnasianoen taldekoekin harremanetan hasi zen. Geroztik, Rimbaud-ek gogorki eta kupida gabe tratatu zituen taldekideak, eta hauek, erantzunez, mardikatutzat kontsideratu, eta Verlaine berari ere ez tratatzeko gomendatu zioten. Halere, eta hasieran behintzat, honek ez zuen kasu handirik egin. Hauen arteko harremanak homosexualak ziren eta talde hartan bezala, ezaguna denez, haschish eta absentan oinarritzen. Azkenean, dramatikoki bukatu zituzten harremanok: bien arteko eztabaida gogor bat izan ondoren, Verlaine-k tiro pare bat bota zizkion eta besoa zauritu Rimbaud-i. Ondorioz, bi urte gartzelan pasa behar izan zituen.

Rimbaud, Roche hirira bihurtu eta bertan, gero Bruselas-en publikatuko zioten «Une saison en enfer» idatzi zuen. Geroago, «Illuminations» prosan idatzitako poemak prestatzen ditu, baina ez du hauen argitaratzea askoz beranduago arte ikusten. Dagoenerako, hemen bukatzen da Arthur Rimbaud-en bizitza literarioa. Baina hemen hasiko da, aldiz, bere odisea luzea.

«Terminó mi jornada; abandono Europa. El aire marino quemará mis pulmones; los climas perdidos me curtirán. (...) Entretanto, soy un maldito, siento horror de la patria. Lo mejor, estar muy borracho, sobre la arena».

Europatik buelta batzu egin ondoren eta diruz larri zebilenez, Holandako armada kolonialean apuntatu zen; batez ere, 300 florinetako saria ematen zutelako. Eta soldadu moduan Batavia, Java eta Sumatra ezagutu zituen. Baina laister desertatu zuen eta sariaren dirua Europara itzultzeko erabili.

«Si je désire une eau d'Europe, c'est la flace Noire et froide où vers le crépuscule embaumé Un enfant accroupi plein de tristesses, lâche Un bateau frêle comme un papillon de mai».

Eta Europatik, berriz ere, hamaika bidaiatxo egin ondoren, Txipre-ra etxagintza enpresa batekin. Geroago Egiptora, eta handik Aden-era, esploradore eta merkataria gisara. Eta handik Etioipian sartzen da, eta Harrar hirian sukurtsale baten nagusi egiten dute.

Etioipia, «país del incienso, el sándalo y las mimosas». Kasualitatez edo, Etioipia izenak antz handia du Utopia-rekin. Auskalo ze konnotazio ekartzen duen izen edota herri honek. Bernardo Atxagak ere izen hori jarri zion, bere liburu bati. Zerbait exotiko eta misterioso somatuko du, hartan, seguru aski. Hugo Pratt-en aipaturiko komikian ere, Rimbaud-en agerpena ez da kasualitate hutsa. Beneziar komikigileak garai batetan Etioipian bizi izan zen, eta bertan Rimbaud-en oroipenetaz ikertu zuen.

1886ko Urrian, Choarantz abiatu zitzaigun Charleville-ko poeta, Abisiniako enperadorea zen Menelick-i fusilak saltzera.

Hurrengo urtean, El Cairon bi aste pasa zituen, oporretan. Jadanik, gizon aberatsa dugu «monsieur Rimbaud». Berriz ere, Harrar-era bihurtuko da, César Tian enpresarekin. Eta oraingo honetan, batzuek uste dutenez bederen, esklabuen negoziotan ibili omen zen, baina, egia esan, puntu hau ez dago oso argi.

Eskuarki eta labor esanda, Rimbaud-ek poesiari emozio guztiak agortu ondoren, bere obra alde batera utzi eta ihes egin zuen: natura primitiboa ukitu gabe dagoen leku hoietara: Etiopiara, hain zuzen. Baina neurri berean, bidaia zital bat da ere, eta merkatal ekintzak zekenki lotzen ditu.

Corto Maltés-ek hark eginiko bidaiari jarraituko dio (Djibuti-tik, Harrar-era) eta han oraindik, poeta frantsesaren arma trafikoaren aztarnak ikusteko aukera izango du.

Modu honetan konektatzen du Pratt-ek poesia eta ekintza, eta bide batez, kontrastez, abenturero hauen izaera erromantikoa nabaritzen. Honetaz zera diosku: «Corto, Espainiako gerra zibilean desagertuko da, gero teknologia eta teknokraziaren denborak bait daotz, eta Cortok ez luke jakingo hor biziitzen; zeren eta denbora hauek ez dute egoera «erromantikorik» permititzen.

Rimbaud-engana bihurtuz, esan dezagun azkenik, Marsellako «Hospital de la Conception»en ezkerreko hanka ebaki ziotela, Afrikan harrapatu omen zuen sifilis baten ondorioz. Eta 1891 an hil zela.

Hamazazpi urtekin errebelatu zen poeta gaztea, hogeitaz zituenetik, literaturgintzarako hilda zegoen.

Hil zenean, hogeita hamazazpi urte zituen. Kronologikoki, gazte hil zen, baina ez bibentzialki.

Antton AZKARGORTA

(Demonios en el jardín,
filmeari buruz
zenbait ohar)

Rodajearen demonioak

Bigarren mailako aktore batek kondatua

Apur bat berandu datorkigu hain ospetsu gertatu den filme horren dokumentu ttipi hau, ezagutua ez den ikuspegi berri batek azaldua. Hemen, artista izartsuen gerizpean izkutatua zegoen ahotsa zaigumintzo inoiz jakin ez diren huskeriaz, askotan egunkari edo aldizkari

handietan esaten denaren aurkakotzen. Hauetako batetan irakurtzen genuen arestian. «Y el director, que es un pozo de ternura tratando a sus actores...» Filmea lehengo irailan estrenatu zen Donostiako Zinemaldian, ezaguna denez, eta martxo honetan sari berriak jaso ditu (pre-

mio Bronce al cine español), filmarik onena, zuzendaririk onena, aktorizerik onena eta zela medio. Palmares handiegitxo deritzogu guri.

Uda hasierako egun bateko goizaldean iritxi nintzen Pabellón de Toledo hartara. Bero handi handia zen erdi haroko gaztelu zirudien baserri hartako patio borobilaren atarian, zeina zen rodajearen lekua. Jendez beterik eta danak itzul mitzulka su eta gar txatxalan. Rodajetarako deitu zenidaten baina ez nekien zeinetarako. Hara sartu nuen burua jendeari gauzak herabez galdetzen. Baina esan beharrik ez, inork ez zidan jaramon handirik ematen; ez eta pentsatu ere. Bota izan behar nuen oihu bat ia norbaitek zekien non zegoen Karmele; Karmele nire representante zen eta. Baina, lehen bezala, inork ez zuen fitxik esan. Ni orduko haserre bizian nintzen eta —banoa!, oker nenbilela ustez. Halako baten alderatu zen mutil loditto, altu, bizarduna, atsegin ematen zuena. (Josetxu San Mateos zen, zuzendariaren laguntzailea). — Ederra al zara? Barka nazazu, baina zegoen istiluarekin ezin izan zaitut harrera egin.

Handik labur, patioa zeharkatu zuen berebil handi batek, zeinetik atera zen andere polit bat (Ana Belén). Orduan bai konturatu nintzen **Demonios en el jardín** izango zela filma.

Ezin eramanezko bero hartan inork ez zekien zuzen zertarako zegoen eta noizko. Guzti haren hartean logurea hasi zitzaidan etortzen eta ile luze eta pasotila antza zuen neska apal bati galdetu nion ia non topa nezakeen kafetegia. —Etorri, —esan zidan— ni ere kafe bat hartzera

noa. (Angela Molina zen). Solas genbilela harro harro erakutsi zidan bere haurretako zuribeltzako argazkia. —Pena da zuribeltzako izatea, askoz ederragoak bait dira benetan. Angela izan zen ordurako filmaz zertxobait esan zidan bakararra. Azkenekoz jakin nuen mutila (Alvaro Sánchez Prieto, protagonista)ren zain geundela.

Bigarren autoak zeharkatu zuen patioa. Begi bat moratuz zuen mutila irteztzen da eta beste gizon bizarduna ere. Hura zen handia. —Ez dago rodajerik! Mutila ez daiteke holako begi batez atera eta!

Hurrengo egunerako ilea kixkurrez orratzu zidaten erdi alde baterako arrailaz eta dependientako babi bat gainean jarririk esaten didate: —Egon mostadorearen atzekaldean mutilaren begira eta etortzen denean azkar atera hari agurtzera! Hori izan zen esplikazio guztia, argumentoa azaldu gabe, motiborik eman gabe. Hura gauza hotza, mekanikoa. Lege bakararra kamara ez begiratzea. Bai eta gero zuzendaria haserratzen zen eta zera botatzen zuen: —Joder! rodatzeko ez dagoena atera dedin eta dagoena ixiltzeko «de una puta vez, coño!».

Ez du importik filmatzeko gailu eta tresnek huts egiten badute, berriro hasten da hiru, lau, bost bider; baina gutariko inor oker ateratzen bazen, halajaina! Zurekin lanetan daudenak inoiz ez dizkizute presentatzen, zeure kontura ezagutu behar. Nik neuk ez nuen problema handirik izan, jendearekin adiskidetzeko errestasuna bait daukat. Nirekin jatorrenak alegia Paco Merino, Jorge (filmean Toño dena), Rafael, Amalia (ni bezalako beste dependienta), Angela... ziren. Hala ere nahiago dut

nik antzerkia; ni antzerki mundukoagoa bait naiz. Esate baterako, hemen, zinean, ez dute konturik figuraziorako kontrataturik dagoen jendeekin: andrak, haurrak, etabar.

Gogoratzen naiz behin, dendan eszena bat rodatzan ari ginela, oiloa saltzen ari gatzaiola andra le-
rro handi bati; eta, gero jakin nuen, andra hoiek goi-

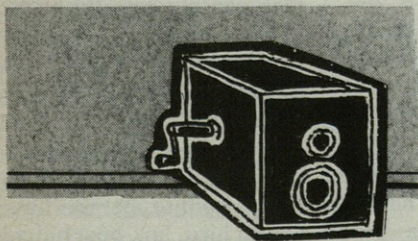
zeko zortietatik ordu biak arte egondu zirela prestu, traje eta guzti han jarririk, Pabellón de Toledo-n, sei orduz inork azalpenik eman gabe. Gero gainera rodaje orduko lotsarik gabe tratatuak izateko, batez ere zaharrenak. Noiz edo noiz erratzen baziren zuzendariak oihurik eta aspabientorik gabe, baina bai sunormalak balira bezala, airera botatzen zuen:

«Ez dut uste hain zaila denik eskatzen diedana!». Eta gehituzten zien, bere hirak haiei zuzenduz: «Ez al duzue ondo ulertzen? Hara ez begiratzeko, hona baizik, demontre!». Hone-lako tratua, lau perra baino ez irabazteko, benetan saskarra zeritzaidan. Hala-ko unetan erakutsi behar bait da zuzendari ona den ala ez. Nik eskerrak ez nuen horrelakorik iragan

behar, agian lagun onak egin nituelako, Paco, Rafael, Encarna Paso...

Filmaren eszena batetan zezena eskapatzen da patioaren zehar eta neskato bat eta biok atera behar ginen korrikan. Hain handia zen zezen horrek kriston beldurra ematen zidan eta. Guk ez genuen zezena ikusten eta egitan edo txantxetan askatuko ote zuten ez genekien. Gero jakin nuen bai benetan askatzen zutela, gizon batzu makilekin prestu baziren ere bazen ez bazen. Belau-
niak dardar nituen. Bost aldiz egin behartuak izan eta Josetxuri esan nion: «Doblea pagatu behar diguzue edo Sanferminetan espezialistak ekar itzazu. —Ez izan ardurik, mantso mantso da eta; ez al da Manolo? —Bai, katakume bat da. Baina behin benetan eskapatu zen zezena eta ikustekoa Manuel Gutierrez Aragon jaunaren korrika eta mahai baten gainerako saltoa! Eta ez bera bakarrik, kamarak ere tresneri guztia jauzika. Ez al zen ba ardurik ez izateko?

EDERRA ESTRELLA

Berriak

— Orain dela gutxi B. Bertolucci prestatzen ari zen filmeari buruz mintzatzen ginen. Azken orduan badirudi, «Red Harvest»-en filmaketa atzeratu behar izan dutela, bi bait dira lehenengo paperarako kandidatoak: Al Pacino eta William Hurt.

— William Hurt aipatu dugunez gero, Lawrence Kasdan («Fuego en el cuerpo») beste filme bat egiten hasi

dela berarekin esan beharra dago: «The Big Chill» da filme horren izenburua eta Glenn Close eta Tom Berenger dira beste aktoreak.

— Dirudienek azken urteotan opera modan dago zineman. Hor daude, esate baterako, «Don Giovanni», «Parsifal», e.a. musika moeta horren bereiztasunak zinemaren bidez zabal ditekeela frogatzeko. Joseph Losey-k Pucciniren «La fanciulla del West» moldatzea erabaki du, Kiri Te Kanawa akttriz nagusia izanik.

— Orain dela asko Viscontik M. Proust-en «A la búsqueda del tiempo perdido» zinemara eramateko asmoa zuen. Urteak igaro ziren, Visconti hil zen eta orain Peter Brook eta Jean Claude Carrière bigarren tomoaren gidoia bukatu dute eta Volker Schlöndorff eskeini diote, filmea berak egin dezan.

— Mike Nichols («El graduado»)

zentral nuklearren arriskuei buruz «Silkwood» filmea egiten ari da. Aktoreak Meryl Streep, Kurt Russel eta Graig T. Nelson dira.

— Woody Allen eta Mia Farrow lanean jo ta ke dabilta. «Comedia sexual de una noche de verano» egin ondoren, eta oraindik izenik ez duen beste filme bat amaitu ondoren, W. Allen-en «Broadway Danny Rose» egiten hasi da Mia Farrow, hiruretan bera protagonista izanik.

— M. Forman-ek E.L. Doctorow-en «Ragtime» elaberria zinemara eramanez geroztik, badirudi beste zinegile batzuk bere lanen atzetik dabilzala. Sidney Lumet, esate baterako, «The Book of Daniel» liburuan oinarrituz, «Daniel» egiten ari da, Timothy Hutton, Mandy Patinkin eta Lindsay Crouse aktore nagusiak izanik.

X.P.

FITXA TEKNIKOA

1983ko apirilak 2, «Antzerti» aretoan. «Arlequino, servidor de dos amos», Carlo Goldoni; zuzendaritza: Ferruccio Soleri; antzezleak: Karlos Zabala, Patxi Santamaria, Mikel Garmendia, Kandido Uranga, Aitzpea Goenaga, Elena Irureta, Isidoro Fernández, Ignazio Tolosa, Klara Badiola, Xabier Agirre, Amaia Lasa eta Enrike Salaberria; jantziteri eta maskarak: Renee Van Hille; eszenografia: Mikel Forkada-Juan M.ª Indo. «Antzerti» antzez taldea.

«ARLEQUINO, Servidor de dos amos»

Patxi BARKO

1983ko apirilaren 14ean eskeini zen estreineko aldiz, gazteleraz noski, «Arlequino, servidor de dos amos» Donostiako Victoria Eugenia antzokian Antzertiko konpainiaren eskutik. Hurrengo eguneko saioa ere, euskaraz izan behar zuena, gazteleraz izan zen. Talde batek, eszenatokira igo eta saioa moztuz, Eusko Jaurlaritzaren antzerki politika eta euskararenganako mespretxua salatu zuen. Antzertiko arduradunek obra hau estreinatzeko fetxa jarria zeukaten: apirilaren 2a, aberri eguna bezperan. Nolabait hitzemandakoa bete egin behar eta Antzertik Andia 13.ean daukan aretoan prentsari aurrestreinaldi bat eskeini zitzaigun. Hangoaren berri eta obraren kritika Patxi BARKOk eskeintzen digu. Lehen aldiz kolaboratzen du ARGIA n, baina ez da guztiz ezezaguna orrialde hauetan. Bera Avignonen egindako iazko jaialdian ibilia dugu, hain zuzen Commedia dell'Arte lantzen, hori zela eta el-karrizketa bat egin genion. Orain Hernaniko «Titirikoko» taldearekin lanean ari da (ikus ARGIA 963). Gaiaz badakien baten kritika duzue beraz.

Antzertik aurkezten duen montaiari baino lehen beste montai bati egin behar zaio kritika, prentsari aurkeztutako saioan bakar baten salneurrian Ferruccio Soleri jaunak, eskeinitako beste horri hain zuzen.

Hasteko modelo paseatze bat eskeini zigun, hangoa prestatzeke zegoela ikus genezan, han agertzen ziren jantziei azken ikuitua falta zitzailela. Ondoren, nahi hainbat aldiz moztu zuen errepresentazioa, berriro argi gera zedin ikusten ari ginena ensaio bat besterik ez zela. Azkenez errepresentazioaren azkena ikusteko aukera eman gabe moztu zuen espektakulua. Kritika ederra egin zitekeen halako errepresentazio baten aurrean...

Hori bai, Ferruccioen interpretazioa oso ona izan zen, dagoeneko lasai asko egongo da Milanen gertaera kontatzen...

Baina, beno, harira, ikus dezagun Antzertiko konpainiako antzezleekin egin duen lana.

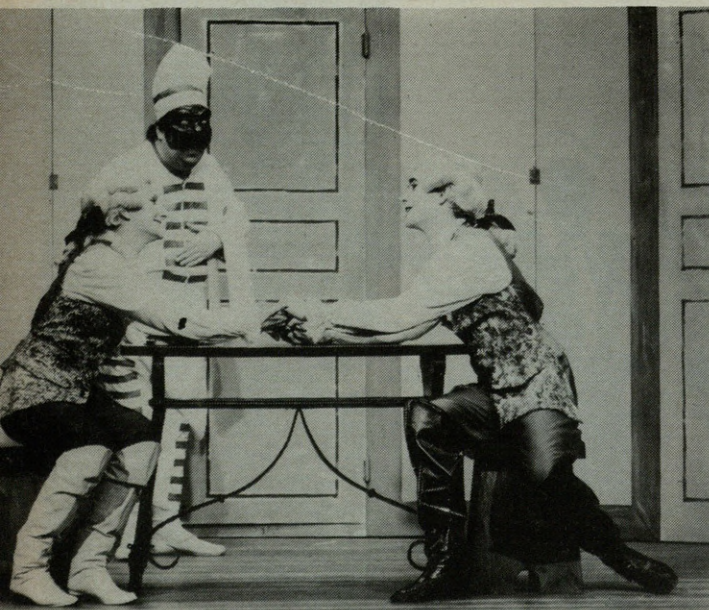
Lastima da antzezle on batzu era horretan alperrikaldurik ikustea. Montaiak, zalantzarik gabe, ikustera joango diren bost mila pertsonak liluratuko ditu —herri honetan antzertkira doazen bost mila horiek—.

Arrakasta lortuko du obra berez ona delako, dibertigarria, eta hori inguru hauetan ezohizkoa dugu, mediokritatera ohiturik gaudenez. Antzezleak, orokorki, onak dira eta gainera diru mordo sartu dute dekoratu eta jantziterian.

Baina, zer da aurkezten digutena? «Arlequin, servidor de dos amos» Commedia dell'Arte barruan obra klasikoa dugu eta, noski, ez daiteke montai hau Piccolokoek egiten dutenarekin alderatu.

Commedia dell'Arte delakoa pertsonai oso definituen lana da, eta baita komediantearen mugimendua zehazten duten maskara lana ere, baina guztia norberaren inprobisaketan oinarritua. Horregatik esperatzen genezakeen, arlo horretan jantzia dagoen norbait ekartzean, Antzertiko ikasle bekatuak lan horren oinarriak jasotzeko aukera izango zutela. Hala ere, ikusi dugu nola Ferruccioek, aurrean hori egin gabe, bi ilabetez «Arlequin, servidor de dos amos» montai zuzentzera atxiki den. Horrela ez zitekeen besterik egin; jolasak—»lazzi»ak—ezin gehiago garrantzi gutxiu dira, betebeharra betetzeko.

Testoa, oinarritzat hartuz, sortzeko eta hitzjoko eta joko bisual berriez aberasteko erabili beharrean, antzezleak, denboran zehar beste komikilari batzuk sartutako testo eta joku horietan espetxeraturik egon dira. Gainera, ez da kalitatezko kopia bat

izan; zer gehiago espero zitezkeen bi ilabeteren buruan?

Baina, orduan, zergatik bi ilabete? Zer fetxa bete beharra zegoen? Nori interesatzen zaio fetxa batzu kunplitu, presupuesto bat xahutu eta prestijiodun aktore baten firma lortu, besterik ez?

Antzezleei ez, noski. Antzezle bati ajola zaiona iturburuak aurkitzea da, azken finean: ikastea. Baina bada gehiagorik, une honetan Antzertiko antzezleek Commedia de-

ll'Arteren barruan eboluziona zezaketen oinarri txiki bat badutenez gero. Baina, jaun-andreok, jadanik ez dago Ferruccio-rik, eta ezta norabide horretan lagundu diezaieken beste inor ere. Commedia de-ll'Arte delakoa, klabe antzerki bat da eta ez dago klabe horiek ematen zituen hura. Ondorioz, guzti honetan ez dakusat antzerkiaren kontrako antzerki politika ilun bat besterik, ez gaitezen engaina.

Beno, jo dezagun obrarantz. Nire iritziz bi antzezle multzo bereizten dira. Alde batetik Pantalone dugu pertsonaiarik lortuena. Eta maskaradun pertsonaia bat izateak dakarzkiz zailtasunak eta guzti Patxi Santamariak trebetasunez mugitzea lortu du. Hala ere, pertsonaia tajutzean badago akatsik, nire ustez, zuzendaritza errua, aktore honek Pantalone benetan on bat lort bait dezake.

Kandiko Urangak Doktore on bat ematen du, eta nahiz eta bera eta Pantaloneren arteko eszenak lortuenak izan, ez zaie zukua atera.

Arlekin kontraesanaren barnean dabil murgildua. Jokatzeko duen aktorea Arlekin fantastiko bat izan zitezkeen, pertsonaiaren barne bizitasuna bait dauka, Arlekin da. Baina, bestalde, maskara-lan, naturalista egiten du pertsonaia asko zikinduz; berriro ere zuzendaritza errua eta maskara lantzeko denbora eza.

Beste hainbeste gertatzen da Brigelarekin. Ez dago maskara lanik. Bera eta Arlekin aurre-maskarak ditugu, ikuslegoarekin jolasten dute. Brigelak ez dio kasorik egiten eta lan naturalista egiten du, ahotsaz, itxuraz eta laneraz pertsonaia hori jokatzeko aukera guztiak dauzkanean.

Klara Badiolak lan ona egin du Klarisarekin. Oro-korki oso lan neurtua, nahiz eta une batzutan pertsonaia ihes egiten dion —pertsonaia zikintzen duten keinu gehiegi—. Bestalde dauzkan eszenakideez laguntza gutxi jasotzen du.

Isidoro Garmendiari Florindo jokatzeko Arlekinari gertatzen zitzaiona gertatzen zaio, barne-motorea dauka, baina, halae-re, keinuen aldetik lau klitxeren artean sarturik dago. Pertsonaia eskatzen duen presentzia dauka eta ahots sendoa, ahalmenak alperrikalduak daude. Zuzendaritza hori!!

Gainerantzeko pertsonaia —Esmeraldin bezeko bultzada frenatu beharko luke—, bai Silbio, Beatriz eta morroiak eskutik utziak daude; eta baita, orokorrean, bigarren mailako ekintzak ez daude zirriboratuak ere.

Beraz, azken finean zuzendaritza lan benetan txarra, barkaezina zuzendariren izena Ferruccio Soleri bada. Kontuan hartzekoa baino gehiagoko antzezle taldea, egin duten lanagatik eta jasan behar izan duten lan erritmoagatik «Arlekin...» euskaraz eta gazteleraz montatzeko hain denbora gutxian eta baldintza horietan.

Eta Antzertiko ardura-dunek berplanteiatu beharko lukete antzezle onak sortu ala Euskadin antzerkia mugitzean dagoela demostratzeko horiek erre arte erabiltzea interesatzen zaien. ■

1983ko Martxoak 24 ean. Donostiako Teatro del Principen. «HUTS»; **eszenografia eta zuzendaritza**: Raymond Aldekosia; **antzezleriak**: Ricardo Torrecilla, Karmele Sautu, Andoni Aresti, Raymond Aldekosia, J.L. Almazan, Mentxu Iriondo eta Gaizka Sanchez; **luminotekni diseinoa eta efektu bereziak**: Ricardo Torrecilla. BILBOKO ANTZERKI STUDIOA.

antzerki studio; Hutsaren formaz

Eneko Lasagasti
Mikelantza

Donostian egin behar izan zuten estrenaldia Bilboko Teatro Estudiokoek, bai eta behar diot, beharrezkoa delako preziatzen den talde batean behintzat Hiriburuetan horrelako estrenaldiak egitea. Oso garestia den beharra, zeren talde gehienak, Donostian behintzat, dirua galtzen dute, eta Teatro estudiokoak, antzokira hurbildu zirengaitik, dextente galdu zuten. Arazo honek irtenbideak behar ditu, bestela iritxiko da egun, ez oso urruna, probintzian, herrietan esan nahi, kapitalean baino antzerki gehiago ezagutuko dutela. Apuntatua geratzen da, pilatuko dugu beste apunteekin batera.

Goazen orain bilbotarrekin. Bilboko Antzerki studiok aurkezten zuena, ia hitzik gabeko espektakulu bat zen. Huts. Hasieratik ez da oso izenburu deigarria, baina hori gustu arazoa da, guri behintzat ez zigun gehiegi esan. Esku programari begiradaxo bat botatzerakoan, gure zalantzak obraren mamiaz ez ziren argitu egin. Goitik behera begiratu ta gero berdin. Nolabait esateko pausu inportante bat zen, edo da, askoren-tzat obra hau. Profesionalak bezala jokatzeko ari ziren, baina orain arte ez zuten horrelako montai handirik, eta handia esateko diruaren inbertsioaz ari

gara. Beraz, inportantea, kilo ta piku, asko eta patio de butacasen jende gutxi.

Testoa ia erabat bazterturik dago, obraren zehar bizpahiru hitz besterik ez dira esaten, eta agian definitiboak ziren, baina guk ez genituen horrela sentitu, egia esan gauza gutxi sentitu genituen, eta hori antzerkian grabea da, antzerkian eta beste edozertan noski. Aurretik produktua analizatu gabe, helburu bat izan behar du, jendeari zeozer sentiarazi. Gero epaia, edo eritzia, onerako edo txarrerako izan daiteke baina publikoa ezin da ezberdin sentitu. Eta sensazio hori zen nire inguruan igartzen zena, ni neu

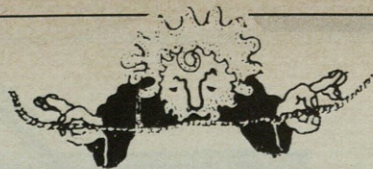
halaxe sentitzen nintzen, ez dut esango obran ez nuela ezer ikusi, baina ziur naiz taldeak zeozer esan nahi bazuen nik ez nuela ezer ulertu.

Obra bi partetan banatzen da eta lehenengoan giro (gizarte?) dekadente bat ezaltzen zaigu. (ondoren datozen burutazioak, gerora hizketa batzuen ondoren lortutakoak direla aipa). Obra osoaren zehar pertsonai batek gure aurretik desfilatuko du, historia eta pertsonai guzien artean lotura gisa, efebo bat. Agian ukatuko didate, baina Lindsay Kempek Euskaditik egindako pasadan eraginak utzi ditu, eta efebo horretan bere munduko irudi bat ikusi nuen. Eta ez da nahikoa, era honetako lotura bat lehen zati guztiari osotasun bat emateko. Lehen parte hau estetika oso berezi baten irudia da, eta paper inportantea jokatzeko du, estetika horrek dena zikintzen du, eta momentu batean garrantzia izan zezakeen pertsonai bat estetika horretan galdu egiten da.

Dekadentzia ta gero totalitarismoak datoz. Bigarren partearen hasiera lortuena da, koreografia polit

bat lortzen dute. Eszenatoki guztia txuria da, akto-reak ia robotak. Bigarren parte osoa borroka bat izango da erreprimitzen dituen buru handi bat deuseztatzeko. Askotan entzun dugu istorio hau, egin askotan egin da ere, klasi-koak bezala. Ni ez nago inolaz ere esperimentazioaren aurka, jainkoak libranaz, ordean, behar beharrezkoa ikusten dut, baina esperimentatzen bada. Ezin dira gauzak errepikatu, beste batzuk esan dituztenak nahiz eta gure buruan egon, esan behar baditugu zeozer berria sumatuz egin behar dugu, esperimentatu nahi izan ezker noski, bestela klasi-ko batek merezi duen tratamendua eman behar zaie. Hitza kentzea ez da besterik gabe esperimentatzea.

Hala eta guztiz ere, oso bide interesgarria iruditzen zaigu. Betidanik esan dugu Euskal antzerkiak irtenbiderik badu hizkuntzaz gain ulertu ahal izatea dela. Ez da dena txarrerako eszenografiarekin, argiekin eta gorputzen lan interesgarria egin da, baina ez da, ez dugu behintzat gauzatua ikusi. ■

ALFONSO GUERRA ETA JAUNGOIKOA

Iragan aste santuan, eta Andaluziako herriska batetan, joan omen zen Alfonso Guerra elizara, egun hartako ospakizunak ikustera. Dena bukatuta gero eta eliza jendez hustu ondoren, inguratzen da aldare gainean eta esaten dio Kristoren figurari:

— Beno, Jainko jauna, zure arazoari hamaika buelta eman ondoren, Gobernu Sozialistako partaideok zera erabaki dugu, ezin zaitezkeela denbora berean Aita, Semea eta Espiritu Santua izaten jarraitu, Inkonpatibilitateen Legean sartzen delako. Beraz, zerbait pentsatzen hasi behar duzu.

PITXIREN ERORKETA

Aste Santutan ere jende asko irten ohi de kanpoaldera. Horietako bat, nere laguna, Madrid aldera joan zen eta Puerta del Soletik Museo del Pradara joateko hartu zuen autobusean non igotzen da berarekin batera Madriden hain ugari diren «txulo» horietako bat. Txartela hartu, barrura sartu eta ezeri heldu gabe han hasten du bere bidaiari. Bus-gidatzaileak hori ikusirik:

— Mesedez, barrura heldu zaitez, bestela erori egingo zara eta.

Eta «txulo»ak, bere keinu bereziaz honela erantzuten dio:

— Pi-txik ez di-o e-zer hel-tzen, Pi-txi ez de-la-ko e-ror-tzen Faale?

Handik piska batetara autobusak kurba txar xamar bat hartzen du eta «txulo»a ia erori egiten da.

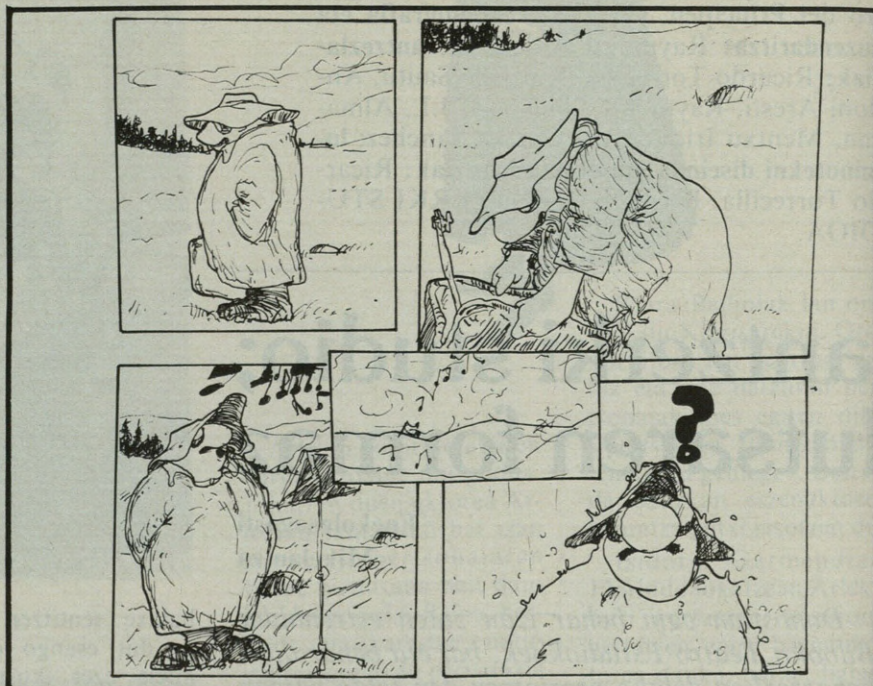
— Helduiozu, bestela erori egingo zara eta:

— Pi-txik ez di-o-la e-ze-ri hel-tzen. Ko-ño! Pi-txi-ez de-la-ko e-ror-tzen! Faale?

Kurba hori pasa, okerragoa den hurrengora iritsi, eta noski gure «txulo»a hor erortzen da autobus erdian, izugarritzko zarata atereaz:

— Esan dizut, erori egingo zinela!

— Pssst, ossaba! E-sa-je-ratu ga-be! Pi-txi ez da e-ro-ri, Pi-txi bo-ta e-gin da!

POLITIKOAK ETA INFERNURAKO BIDEA

Infernuko kanpo-harremanetarako Batzordea Zerura joan omen zen bisita ofizial bat egitera, mundutik hara bidaltzen zituzten apopiloak bidaltzeko zein sistema erabiltzen zuten jakiteko.

San Pedro atera, eta esplikatzen hasi zitzairen jende klase bakoitzarentzat erizpide desberdinak erabiltzen zituztela; maisuentzat horrelakoa, ikasleentzat halakoa, medikuentzat bestelakoa, e.a. Politikoen lekura iristerakoan infernuko delegazioa arras interesatu zen, arlo hartatik beste inondik baino apopilo gehiago iristen bait zitzaizkien.

— Eta zertarako dituzue erloju guzti horiek?

— Ba, politiko bakoitzak esaten duen gezur bakoitzeko, infernuan minutu gehiago egon behar du, eta orduan hemen markatzen du, zenbat denbora iragan behar duten infernuan zerura igo baino lehen.

Deabru guztiak, erlojuz-erloju begiratzen hasten dira: Reagan, Pinochet, Chirac, Mitterrand, González, e.a. Baina halako batetan, batek, harrituta galdetun du:

— Eta Fragarena?

— Ah! Hori nere gelan daukat bentiladore bezala.

URDAIL ZIKINA

Soldaduskan zeuden bi lagunek, batak besteari:

— Atzo, hospital militarra joan nintzen, sabelean nituen min bazuengatik, eta esan didate urdaila zikina dudala eta pastila batzu hartzeko.

— Ba, eskerrak ez dizkizuela hankak ikusi, zeren bestela operatu egingen dizute.

TENTSIOAREN GORABEHERAK

Donostiako Amara Berrin ba omen dago kineietara oso afizionatua den emakume bat. Joan den abenduan, egoneza nabaritzen omen zuen gorputzean eta zer zen edo zer ez zen jakin nahiean, anbulatorio aldera abaiatu zen. Iritsi bezain laister, medikuek zein gaitzak eramaten zuen hara galdetu zioten eta jakindakoa tentsioa hartzeko gelara bidali zuten. Gelan sartu, eseri, tentsioa hartu eta medikuak esaten dio.

— Ba oraingoan suertea izan duzu, 13 dituzu.

— Eta zuk uste duzu 14ko asko izango dela?

BERTSO HAUEK HARRAPATUTAKO TXORI BATI BOTATZEN DIZKIOT

Xabier NARBARTE

1

Kaiola barruan sartu dute
nik hura banuen maite
orain preso daukate
txoriak nerekin tratatzen zuen
horrek egiten dit kalte
hemengo txori elkarte
eta berak zuen emazte
ez daukate aparte.

2

Hark maite zuen mendia-
guk bizi ginen herria
paraje bat haundia
txoriak hegak onak zituen ta
dago hantxe apartia
adios txoriaren jabia
zuk zeneukan bizia
kendu dizu aberria.

3

Hori bazen edertasuna
nere lagunak zuena
gaur kentzeko dijoana
nik zu orain hantxe ikusi
han barruan daukazuna
hau da txoriaren barrena
usteldu dute hau dena
hauze ez da azkena.

4

Bertsoak ditut gaur abesten
txoria han barruan ikusten
bere libertatea kentzen
nik harekin makina jolasa
egun batean nuen egiten
hura joan zen egunen
ez dut sekula ahazten
nola engainatu zuten.

5

Zuhaitz baten gainean
hantxe zegoen nere ondoan
hitz egiten egunean
bere penak neri esaten dit
nere begiko alboan
ateratzen zuen malkoan
txoria hola ikustean
beti negarrak betean.

6

Hark ez zuen bizitza ona
horretan seguru nagoena
txori haren oihartzuna
mendia zuen bizitokia
hori zuen bakarrena
han egongo da barrena
negarra osoan daukana
ezin joan ni txorigana.

7

Ez zuen txarra bihotza
hantxe joan zen heriotza
holako gauza latza
hura zen gure mendiak zuen
mantentzeko ikatza
azeri eta zapelatza
eta hemen zuhaitza
puskatu da gure baratza.

8

Hemen aurrean dut nik
bere parra eta negartik
hantxe dago oraindik
kaiolan sartu zuten eta
ez dago berean bihotzik
belar, lore eta mendirik
hura joan zen lurretik
ilundu ziren gogotik.

9

Eguzkia da begia
lainoa bere argia
eta negarra euria
haiek marroitu ziren gogotik
ikusi behar egia
agur bat zuri txoria
ematen dizut hobia
ondo pasatu urtia.

10

Ni arbola gainean
zu hor barrote ondoan
ikusi lehengo aberrian
malkoa atera duzu eta
hor zaude negarrean
zaude gure artean
txoriaren jabea
baina hobe librean.

Xabier Sanchez Erauskin: alarma denontzat

Eraman dute, azkenean, Xabier Sanchez Erauskin Langraizko gartzelara. «Punto y Hora de Euskal Herria» astekarian, Espainiako erregea toreroz jantzirik kaleratzen zuten hartan. Espainiako estatuko demokrazia honen garrantzia den erregearen aurka idaztearen delituagatik. Eta dagoeneko ARGIA honetatik arranguraka hastea nahiko alferrik suertatuko da. Benetan beren soinekoak urratu behar lituzketenak, demokrazia honen onuragarritasunaz apostu egin dutenak, isilik daude eta.

Erauskin barruan dago, eta hori da muga arriskutsu batera iritsi garenen seinale. Norbaitek eskatu duen indulto hori emango balitz ere, jadanik ez du inork dudatan jarriko (horrexegatik, hain zuen, indultoa eskatu behar izan dutelako) adierazpen askatasunari jarri zaion hesia. Espainiako estatuan bizi dugun demokrazia hau sendotzen zenbat ahalegin egin nahi dituen norberak erabaki beharko du; baina gure eritziak ematean noraino iritsi gaitzekoen argi eta garbi jarri digute guztioi, muturren aurrean.

Prentsa askatasuna sagaratutzat joa izan bada Mendebal Europako usadioan, zer dela eta holako jokabidea Madrilen burua duen estatu honengandik? Erreforma politikoa dago aztertu beharra hori ulertu ahal izateko. Frankismoaren garaian agindu duten botereei beren indarra ahuldu gabe egin nahi izan da erreforma hau, eta nabaritu behar genuen nahi da nahi ez hor sortuiko kontraesan multzoaren zenbait ondorio. Orduko Armada, Polizia eta Juez berak ezin aldatu hain denbora laburrean.

Hainbeste sakralizatu den «subiranotasun nazional espainola» 1981eko otsailaren 23an beren botapean erabili zuten goardiazibilen epaiketari ederki

frogatu zen esan duguna. Xavier Vinader kazetari katalanarena ez dago oso urrun (Kataluniako Parlamentuak indultoa eskatu behar izan du!). Torturapean hil zuten Joseba Arregiren sumarioarekin gertatu dena. Almerian hil zituzten gazte haiena. Gernikako Juntaetxeko protestek erakarri dituzten ondorioak... Bukatu ezineko zerrenda.

Zer dela eta, ordea, da posible PSOEn gobernua ur horietan nahasirik ibiltzea? Zer dela eta da posible Francoren garaian oposizioan ibili den hainbat espainol orain mutu geratzea? Zer dela eta sozialista eta demokratek tortura ikaragarri hauek, gartzela sinetsezin hauek, prozesu irrazional hauek, ametitzea?

Lehendik dakargu susmoa, eta egia ari dira gertatzen pesimistek orain dela urte batzuk igertzen zizkigutenak. «Antes una España roja que una España rota» bazetorrela berriro, eta heldu da. Ezta «roja» ere. «Antes cualquier España que una España rota».

Alferrik izanen da ziurrenik preso euskadunen sumario eta epaiketetan gertatzen den hainbeste irregularitate gogora ekartzea. Alferrik Gasteiz eta Iruñeko gazte horiek, ia urtebete gartzela inhumano batean eta presurik gabe espediente itxirik kalera, adibide gisa ipintzea. Edo Inaki Aldekoare-

kin egin duten munstrokeria juridikoa. Edo beste mila kasu eta adibide.

Eta alferrik izate hori da, hain zuzen, ikaragarriena. Orain arte formalismoak behinik behin gorde behar bazituzten ere, gero eta gutxiago dutela hori beharrezko. Beraiek atzo goizean zin egin zioten konstituzioaren gainean piza egiten badute ere ez zaiola jadanik inori masailik gorrituko. Ezta orain arte demokrata garbizale izan direnei ere. Gobernuan dagoen zenbaiten izanen du horren berri.

«Espainiako batasun nazionala» hutsi nahi dutenen aurkako gurutzada gogortuz ari da. Gurutzadarako deiak gero eta ozenago entzuten dira. Baita kazetari demokratek ere hasi dira Euskal Herriko hainbat mila «gaixo» «tratamenduan» jarri gaitzaten proposamenak egiten. Inoiz baino beldurgarriago hedatzen da nazionalismo espainolaren itzala, kazetari, irratietatik, telebistatik. Demokraziaren gainetik, giza eskubideen gainetik, Herri eskubideen gainetik.

Bada garaia Euskal Herriaren askatasuna aldarrikatzen duen hainbeste demokrazia honen egia osoa esan diezagun. Barruan hartu gaituen OTAN honek bere barruan ametitzen duela Turkia bezalako estatu torturatzaile eta antidemokratiko bat. «Habeas corpus» bere legeetan sagaratu zuen Inperio Britaniko zaharrak ez zuela bere auzoko Irlandatik ere irten behar izan basakeria ikaragarriak egiteko. Mitterrand sozialista zela Frantziako demokrazia zaharrean barne arazoetako ministro Aljerian parakidistei «beren lana egiteko bideak» libre utzi zizkienean.

Zurekin gaude, Xabier. Kazetari eta abertzale, preso zauzkatelako.

ARGIA

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekoak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honantz ibiltzea ez da bakarrik erosoa. Segurua baita.

Abioiez, trepez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

egin

euskadi 1982